РЕФЕРАТИВНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2521-1463

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА.

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

ОНЛАЙН-ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО У 2016 РОЦІ

НОМЕР ЖУРНАЛУ

Том 8
№ 3 (45)

Травень – червень 2023 р.

DOI 10.53672/ej.3.2023

expertize-journal.org.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Назаров О. А.
Євдокимова Н. О.
Кириченко О. А.
Калинка Г. І.
Цільмак О. М.
Мотлях О. І.

Барко В. І.
Лефтеров В. О.
Коренюк П. І.
Алікіна Н. В.
Попова Г. В.
Вітомський Ю. Л.

Землянська О. В.

Чернякова О. В.
Большаков С. І.
Тунтула О. С.
Ткач Ю. Д.
Єгорова Т. М.
Лисенко А. Б.

Шаповалов В. О.
Савкіна Т. В.
Савостін О. П.
Безушко С. В.
Вербина Ю. В.
Хлонь О. М.

Інститут психологічної експертизи і поліграфа Kyiv

ВИДАЄТЬСЯ ЗА СПРИЯННЯ

Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі

ROR 02xc7et08

Номер на сайті

ISSN 2521-1463

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ
Назаров Олег Анатолійович
канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, судовий експерт

ВИДАВНИК НАЗАРОВ О. А.

Судово-психологічна експертиза

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал
Електронне видання
Засновано у травні 2016 року

2023. Том 8, № 3 (45)

Травень–червень 2023 року

Київ · 2023
expertize-journal.org.ua

DOI: 10.53672/ej.3.2023
УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948
ББК 67.5:88.4
С89

ISSN 2521-1463 (Online)
EAN-13 9772521146000
Ідентифікатор медіа R40-05509

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», ROR 02xc7et08

С89 **Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці** : реферативно-науковий online журнал. — 2023. Т. 8, № 3 (45) (травень–червень 2023 р.). — Київ : Видавник Назаров О. А., 2023. — 74 с. — URL: expertize-journal.org.ua.

Номер містить оригінальні статті й реферати праць з юридичної психології, судової експертизи та суміжних галузей, а також новини журналу й розділ «Новини інженерної психології та психотехніки».

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Рукописи можуть рецензуватися і не повертаються

Авторські права на матеріали належать їхнім авторам. Матеріали журналу поширюються на умовах ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства 4.0 Міжнародна» (CC BY 4.0), крім першоджерел рефератів і передрукованих матеріалів, права на які належать їхнім правовласникам.

Редакційні правки, скорочення та зміна назви матеріалу погоджуються з автором до публікації

За достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори

© Автори матеріалів, 2023
© Видавник Назаров О. А., 2023

Редакційна колегія

Головний редактор — видавець (засновник видання)

Назаров О. А. — канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р., поліграфолог, правознавець. ORCID 0000-0002-3427-1162

Заступники головного редактора

Євдокимова Н. О. — д-р психол. наук, професор; напрям наукових робіт — психологічні науки. ORCID 0000-0002-8789-278X

Кириченко О. А. — д-р юрид. наук, професор, завідувач кафедри права факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; напрям наукових робіт — юридичні науки. ORCID 0000-0002-8748-6431

Відповідальний секретар

Калинка Г. І. — фахівець факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, ад'юнкт зі спеціальності 19.00.06 — юридична психологія, здобувач наукового ступеня доктора філософії у галузі юридичної психології. ORCID 0000-0002-6113-7778

Члени редакційної колегії

Цільмак О. М. — д-р юрид. наук, канд. психол. наук, професор, завідувачка кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія», полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-7348-4876

Мотлях О. І. — д-р юрид. наук, професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, поліграфолог, заслужений юрист України. ORCID 0000-0002-6135-9952

Барко В. І. — д-р психол. наук, професор, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення Державного науково-дослідного інституту МВС України, поліграфолог, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-4962-0975

Лефтеров В. О. — д-р психол. наук, професор, проректор Міжнародного університету, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0002-9163-0555

Коренюк П. І. — д-р екон. наук, професор, академік (дійсний член) Академії економічних наук України, завідувач кафедри менеджменту організацій і адміністрування Дніпровського державного технічного університету. ORCID 0000-0001-8321-3199

Алікіна Н. В. — канд. психол. наук, старший науковий співробітник, експерт вищого кваліфікаційного класу, працювала тривалий час на посадах голови секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, головним експертом лабораторії криміналістичних експертиз Київського науково-дослідного інституту судових експертиз, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» до 2016 р., стаж експертної роботи з 1978 р. ORCID 0000-0002-0166-4437

Попова Г. В. — канд. психол. наук, доцент, підполковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-3814-4037

Вітомський Ю. Л. — канд. психол. наук, офіцер запасу СБ України. ORCID 0009-0004-5206-5065

Землянська О. В. († 06.07.2020) — д-р психол. наук, професор, професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-6547-2621

Чернякова О. В. — канд. психол. наук, доцент, завідувачка кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0002-0384-4829

Большаков С. І. — канд. військ. наук, доцент, керівник ТОВ «Науково-дослідний інститут судової експертизи та оцінки», атестований судовий експерт за спеціальностями 11.1 «Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності» та 12.2 «Визначення вартості колісних транспортних засобів та розміру збитку, завданого власнику транспортного засобу», суб'єкт оцінки майна та майнових прав, полковник ЗСУ у відставці. ORCID 0000-0003-2394-0225

Тунтула О. С. — канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри цивільного та кримінального права і процесу юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. ORCID 0000-0002-1699-1668

Ткач Ю. Д. — канд. юрид. наук, доцент кафедри криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. ORCID 0009-0006-3675-2548

Єгорова Т. М. — старший науковий співробітник Полтавського відділення Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, голова секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України з 2015 р., атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р. ORCID 0000-0002-4097-5449

Лисенко А. Б. — голова професійної громадської організації «Колегія поліграфологів України», директор Комітету з освіти правління громадської професійної організації «Міжнародна асоціація професіоналів в поліграфології» (AIPP, Мексика), експерт-аналітик 1 категорії, поліграфолог, підполковник СБУ в запасі. ORCID 0000-0002-8131-9931

Шаповалов В. О. — головний редактор журналу «Оцінка достовірності: наукові дослідження та практика», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» (2016 р.), старший науковий співробітник науково-дослідного відділу (проблем психологічного вивчення особового складу) Науково-методичного центру кадрової політики Міністерства оборони України (2020 р.), поліграфолог. ORCID 0009-0004-0472-6201

Савкіна Т. В. — старший науковий співробітник лабораторії почеркознавчих, лінгвістичних, психологічних, мистецтвознавчих досліджень Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1998 р. ORCID 0009-0007-9784-2253

Савостін О. П. — старший судовий експерт відділу почеркознавчих досліджень лабораторії криміналістичних видів досліджень Одеського науково-дослідного інституту судової експертизи Міністерства юстиції України, психолог — судовий експерт другого кваліфікаційного класу комунальної установи «Одеський обласний медичний центр психічного здоров'я», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1982 р. ORCID 0009-0003-6666-0247

Безушко С. В. — канд. пед. наук, доцент. ORCID 0009-0008-2069-1642

Вербина Ю. В. — канд. психол. наук, доцент кафедри психології та педагогічної освіти Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика. ORCID 0009-0004-2947-9251

Хлонь О. М. — канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0001-9733-8531

Зміст

ПЕРЕДМОВА **7**

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ) **10**

1.1. Теорія та історія застосування спеціальних знань **11**

Волчек Р. М., Большаков С. І., Кубік В. Д. Методологічні аспекти виявлення ризиків суттєвого викривлення при аудиті облікової оцінки об'єктів нерухомості **11**

Авдєєва Г. К. **Оцінка достовірності** висновку експерта як джерела доказів в Україні та в інших країнах: порівняльно-правовий аналіз **13**

Назаров О. А. **Психологічні закономірності** медіапсихології при показах ситуацій насилля щодо дитини в ЗМІ: міжнародний досвід. Презентація / Робоча зустріч: «Регулювання і саморегулювання медіа: психологічні аспекти висвітлення тем насильства над дітьми» **26**

«Психологічна допомога в умовах воєнного стану»: матеріали Всеукраїнського круглого столу (Київ, 18 травня 2023 року) **30**

Волчек Р. М., Большаков С. І., Іванов В. Ф., Самострол С. В. Внутрішній контроль процедури оцінки вартості мобілізованих колісних транспортних засобів підприємств **32**

1.2. Проблемні аспекти застосування поліграфа **34**

Потеряхин А. Л. **Опорні конспекти** лекцій про життя, імідж, мотивацію, психологію людини та комунікацію між людьми. Київ : Видавець Назаров О. А., 2017. 263 с. **34**

1.3. Правове та науково-прикладне забезпечення професійної діяльності **36**

Державна online реєстрація та облік науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій в Україні **36**

База даних науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій України **42**

Назаров О. А. **Орієнтовний перелік** вирішуваних питань, межі компетенції, права психологів Реєстру психологів, які залучаються до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб та особливості їх залучення в кримінальних провадженнях **45**

Витяг про несудимість. Отримати витяг онлайн безкоштовно (варіанти: Повний та Скорочений) **56**

1.4. Судова практика **60**

Господарський суд Одеської області. **Господарський** суд Одеської області та Одеський науково-дослідний інститут судових експертиз підписали Меморандум **60**

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ **62**

24 травня Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення проводить громадське обговорення на тему: «Регулювання і саморегулювання медіа: психологічні аспекти висвітлення тем насильства над дітьми» за участю психологів та громадськості **62**

15–19 травня 2023 року Національна школа суддів України провела підготовку помічників суддів місцевих загальних та апеляційних судів, в тому числі з основ судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа та відшкодування моральної шкоди **62**

Психологічна експертиза. Судово-психологічна експертиза 62

Міністерством юстиції України всім судовим експертам продовжено строк дії свідоцтва судових експертів про присвоєння кваліфікації судового експерта, строк дії яких закінчується у період дії воєнного стану . 63

27 червня 2023 року в соціальній мережі ФБ було опубліковано відео зачитування наказу Міністерства юстиції України про звільнення Клюєва Олександра Миколайовича з посади директора ННЦ "Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса" 63

Відповідно до наказу Міністерства юстиції України з 29 червня 2023 року обов'язки директора Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» виконуватиме Тюлєнєв Сергій Анатолійович 63

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ 66

Модельний ряд Mobi Polygraph: від підлокітників до стаціонарного крісла 66

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ 68

Передмова

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

Чому журнал називається реферативно-науковим? За ДСТУ 3017:2015 науковий журнал містить наукові публікації про теоретичні й прикладні дослідження, а реферативний — бібліографічні записи разом із рефератами. Ми поєднуємо обидва формати: оригінальні статті публікуємо вперше, а праці, оприлюднені раніше в інших джерелах, подаємо як реферати з анотацією та посиланням на першоджерело. Авторське право на повний текст залишається за автором і першим видавцем.[6]

Дорогі читачі! Наука про людину в суді змінюється щороку, і цей номер — тому підтвердження. У випуску 2023. Том 8, № 3 (45) — 11 матеріалів; головні теми: теорія та історія спеціальних знань, нормативне регулювання експертизи, поліграф і виявлення обману, правові позиції Верховного Суду.

> *Зі світової практики. 28 червня 1993 року Верховний суд США у справі Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals (суддя Блекмун) визнав, що Федеральні правила доказування витіснили тест Фрая. Суддя мусить пересвідчитися, що наукові докази не лише релевантні, а й надійні; серед орієнтирів суд назвав перевірюваність, рецензування й публікацію, відомий або можливий рівень помилок, наявність стандартів і загальне визнання. У 2023 році минає 30 років від цієї події.*[7]

Радимо почати з матеріалу «Правові позиції Верховного Суду щодо застосування поліграфа в кримінальному судочинстві в Україні», який читачі обирають найчастіше. Можливо, саме ваше дослідження стане наступною сторінкою в історії судової експертизи. Редакція відкрита для статей науковців і практиків.

Редакція журналу

Цифри війни. Війна, яку російська федерація розв'язала проти України, щодня забирає життя. Станом на 30 червня 2023 р. Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні підтвердила загибель 9 177 цивільних осіб, серед них 535 дітей, і поранення 15 993 цивільних осіб, серед них 1 095 дітей. За кожною цифрою — людська доля, і завдання юридичної психології — допомагати правосуддю встановлювати правду про ці злочини.[8]

Кримінальні провадження. За даними Офісу Генерального прокурора, станом на 29.06.2023 органи прокуратури зареєстрували з початку повномасштабного вторгнення 95 829 воєнних злочинів і 17 084 злочини проти національної безпеки України.[9]

Шкода державі та громадянам. За спільною оцінкою Уряду України, Світового банку, Європейської комісії та ООН (RDNA2, оприлюднено 23.03.2023), прямі збитки за перший рік війни перевищили 135 млрд дол. США, а потреби у відновленні й відбудові становлять 411 млрд дол. США.[10]

Відшкодування і судова експертиза. Комітет міністрів Ради Європи резолюцією від 12.05.2023 заснував Реєстр збитків, завданих агресією рф проти України; 15.06.2023 Президент України призначив представника України в Конференції учасників Реєстру[11], а 27.06.2023 виконавчим директором Реєстру став Маркіян Ключковський.[12]

Снігоболотохід «Богун» ДСНС на затопленій Корабельній площі Херсона після руйнування Каховської ГЕС, 8 червня 2023 р. Фото: МВС України, ліцензія CC BY 4.0.[13]

Складська будівля в Тернополі після російського ракетного удару ввечері 13 травня 2023 р. Фото: ДСНС України, ліцензія CC BY 4.0.[14]

ПАМ'ЯТІ СУДДІ ЛЮБОВІ ХАРЕЧКО

Любов Костянтинівна Харечко — суддя Чернігівського апеляційного суду. На громадських засадах вона була суддею-спікером суду: представляла суддівський корпус у медіа, виступала на телебаченні (суд очолював Геннадій Салай)[15]. Збори суддів Чернігівського апеляційного суду двічі обирали її секретарем судової палати у цивільних справах: 8 жовтня 2018 р.[16] і повторно, на другий строк, 7 жовтня 2021 р.[17] (обидва рази суд очолював Геннадій Салай[18]); раніше цю посаду вона обіймала в Апеляційному суді Чернігівської області[19]. 3 березня 2022 р. поблизу села Рогощі на Чернігівщині російські військові розстріляли автомобіль, у якому вона разом із сином намагалася евакуюватися. Любов Костянтинівна загинула, її син зазнав поранення[20]. Любов Харечко писала вірші — про війну і мир, про материнство, віру, рідну землю і суддівську долю. 3 березня 2022 р. в кожному номері журналу — один її вірш.

Вірш номера: «Дітям» (квітень 2014 р.)[21]

Читати вірш «Дітям» у збірнику (с. 11) | Збірник у Google Диску

> **Судді — жертви війни.** Станом на 30.06.2023 органи судової влади та судові медіа повідомили, що внаслідок збройної агресії російської федерації загинули щонайменше двоє суддів: Любов Харечко (суддя Чернігівського апеляційного суду, 03.03.2022)[20]; Дмитро Константинов (суддя Красноградського районного суду Харківської області, 29.10.2022)[22]. За даними Державної судової адміністрації, які в травні 2023 р. оприлюднив голова Ради суддів України, загинули семеро суддів і працівників апаратів судів, ще дев'ятеро зазнали поранень; у лавах ЗСУ тоді служили 54 судді[23]. Пам'ятаємо кожного.

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ)

Позначки: «Анотація» — оригінальний матеріал, уперше оприлюднений у журналі; «Реферат» — стислий виклад праці або офіційного документа, уперше оприлюднених в іншому виданні чи на іншому ресурсі; під кожним рефератом наведено відомості про першу публікацію; наявний DOI зазначено біля відомостей про оприлюднення. Цифри у квадратних дужках відсилають до списку References після кожної публікації: описи за ДСТУ 8302:2015, українські й російські назви подано латиницею (транслітерація за постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 № 55), їхній переклад англійською — у квадратних дужках.

Читачеві. За кожною публікацією цього номера стоять реальні справи: кримінальні провадження, сімейні спори, позови про відшкодування моральної шкоди, перевірки із застосуванням поліграфа. Анотація допоможе швидко зорієнтуватися, а повний текст за посиланням відкриє методики, аргументи сторін і правові позиції Верховного Суду, які можуть знадобитися у вашій наступній справі. Читайте, порівнюйте з власною практикою і діліться знайденим з колегами.

1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИЯВЛЕННЯ РИЗИКІВ СУТТЄВОГО ВИКРИВЛЕННЯ ПРИ АУДИТІ ОБЛІКОВОЇ ОЦІНКИ ОБ'ЄКТІВ НЕРУХОМОСТІ[1]

Волчек Р. М., Большаков С. І., Кубік В. Д.

Реферат. Як аудиторові розпізнати ризик суттєвого викривлення фінансової звітності там, де вартість нерухомості визначено за справедливою вартістю? Р. Волчек і В. Кубік (кафедра бухгалтерського обліку та аудиту Одеського національного економічного університету) та С. Большаков (експерт ТОВ «Науково-дослідний інститут судової експертизи та оцінки») розглядають цю проблему на прикладі операцій з інвестиційною нерухомістю, яку для продажу переводять до складу товарів і відчужують різні суб'єкти господарювання та інституції, зокрема місцеві органи влади. Автори показують, що нехтування принципами обліку та оцінної діяльності під час визначення вартості комерційної нерухомості для цілей продажу відкриває простір для маніпулювання результатами оцінки, тому аудиторам потрібен комплекс аналітичних процедур, що забезпечує прозорість і об'єктивність звітної інформації. Об'єктом дослідження є процес облікової оцінки комерційної нерухомості за справедливою вартістю, метою – розроблення аналітичних процедур ідентифікації ризиків суттєвого викривлення під час аудиту таких оцінок. Застосовано аналіз і синтез, аналогію та моделювання (для ідентифікації ризиків), абстрагування й конкретизацію (для рекомендацій щодо коректного визначення справедливої вартості нерухомості, яку відчужують на користь державних інституцій). Доведено, що вибір методів оцінки комерційної нерухомості для цілей продажу залежить від її фізичного зношення та від сукупності прав на земельну ділянку, на якій вона розташована. Запропоновані процедури зменшують невизначеність під час аудиту облікових оцінок: надано рекомендації щодо перевірки коригувальних коефіцієнтів у порівняльному підході та обґрунтовано умови застосування дохідного підходу (методу прямої капіталізації) для об'єктів, фізичний стан яких потребує ремонту. Встановлено, що метод залишку недоцільно застосовувати для визначення ринкової вартості права користування земельною ділянкою щодо об'єктів, які не містять права власності на землю; для них коректно виходити з орендної плати, розрахованої відповідно до нормативної оцінки землі. Висновки статті (European Cooperation. 2021. Vol. 1 (49). P. 90–115) корисні судовим експертам-економістам і оцінювачам, які перевіряють обґрунтованість вартості нерухомості в спорах і кримінальних провадженнях.

Ключові слова: аудит, облікова оцінка, справедлива вартість, ризик суттєвого викривлення, інвестиційна нерухомість, комерційна нерухомість, аналітичні процедури, порівняльний підхід, метод прямої капіталізації, метод залишку, нормативна оцінка землі, фінансова звітність.

Methodological Aspects of Identifying Risks of Material Misstatement in the Audit of Accounting Estimates of Real Estate

Volchek R. M., Bolshakov S. I., Kubik V. D.

Abstract. Fair value estimates of commercial real estate are vulnerable to manipulation, particularly when investment property is reclassified as goods and sold by businesses and public institutions, including local authorities. Volchek R. M., Bolshakov S. I. and Kubik V. D. (Odesa National Economic University; Research Institute of Forensic Expertise and Valuation LLC) address how auditors can identify risks of material misstatement in such accounting estimates. The object of the study is the process of measuring commercial real estate at fair value, and its purpose is to develop analytical procedures for identifying misstatement risks in the audit of these estimates. The authors use analysis and synthesis, analogy and modelling to identify risks, and abstraction and concretisation to formulate recommendations on determining the fair value of property transferred to public institutions. They show that disregard for accounting and valuation principles opens the way to manipulation of valuation results, and that the choice of valuation method depends on the physical deterioration of the property and on the bundle of rights to the land plot beneath it. The proposed procedures include checks of adjustment coefficients under the sales comparison approach and conditions for applying the income approach (direct capitalisation) to buildings in need of repair. The residual method is shown to be inappropriate for valuing land-use rights where the property does not include land ownership; such rights should instead be based on rent calculated from the normative land valuation. Published in European Cooperation (2021, vol. 1(49), pp. 90–115), the findings are relevant to forensic economists and valuers who assess the soundness of property values.

Keywords: audit, accounting estimates, fair value, risk of material misstatement, investment property, commercial real estate, analytical procedures, sales comparison approach, direct capitalisation, residual method, normative land valuation, financial reporting.

Першоджерело: *Волчек Р. М., Большаков С. І., Кубік В. Д. Методологічні аспекти виявлення ризиків суттєвого викривлення при аудиті облікової оцінки об'єктів нерухомості. European Cooperation. 2021. Vol. 1 (49). P. 90–115.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 06.09.2021.*

References

1. Volchek R. M., Bolshakov S. I., Kubik V. D. Metodolohichni aspekty vyiavlennia ryzykiv suttievoho vykryvlennia pry audyti oblikovoi otsinky obiektiv nerukhomosti [Methodological Aspects of Identifying Risks of Material Misstatement in the Audit of Accounting Estimates of Real Estate] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 3 (45). URL: https://expertize-journal.org.ua/shkola-otsenky-bolshakova-si-m-odesa-ukraina/5656-volchek-r-bolshakov-s-kubik-v-metodologichni-aspekti-viyavlennya-rizikiv-suttevogo-vikrivlennya-pri-auditi-oblikovoji-otsinki-ob-ektiv-nerukhomosti (onovlena versiia vid 06.11.2026). [in Ukrainian].

2. Volchek R. M., Bolshakov S. I., Kubik V. D. Metodolohichni aspekty vyiavlennia ryzykiv suttievoho vykryvlennia pry audyti oblikovoi otsinky obiektiv nerukhomosti [Methodological Aspects of Identifying Risks of Material Misstatement in the Audit of Accounting Estimates of Real Estate]. European Cooperation. 2021. Vol. 1 (49). P. 90–115. URL: https://european-cooperation.eu/index.php/EC/article/view/112 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

ОЦІНКА ДОСТОВІРНОСТІ ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА ЯК ДЖЕРЕЛА ДОКАЗІВ В УКРАЇНІ ТА В ІНШИХ КРАЇНАХ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ[1]

Авдєєва Г. К.

DOI: 10.53672/ej.3.2023.03[1] Check for updates

Анотація. Чи здатні слідчий, прокурор і суд без сторонньої допомоги оцінити достовірність висновку судового експерта? Авдєєва Г. К. розглядає це питання в порівняльно-правовому ключі. За ч. 2 ст. 84 КПК України висновок експерта є процесуальним джерелом доказів; його належність і допустимість встановити порівняно легко, а наукову обґрунтованість, ефективність методів і методик та об'єктивність висновків значно складніше. Емпіричну основу становлять анкетування слідчих, оперативних співробітників, прокурорів, суддів і адвокатів (за даними авторки, 75 % респондентів не можуть самостійно оцінити достовірність висновку, а 78 % підтримують законодавче закріплення залучення обізнаних осіб), аналіз 15 рішень ЄСПЛ, 17 рішень Верховного Суду США, 26 рішень судів України різних юрисдикцій, а також нормативних актів і праць зарубіжних науковців. Авторка показує, як у США експертні докази оцінюють за Правилом 702 Федеральних правил доказування та «критеріями Дауберта», наводить дані звіту PCAST (2016) і ФБР про експертні помилки, а також опитування суддів М. Б. Ковери та Б. Д. Маколіффа, яке засвідчило обмежену здатність суддів розпізнати недостовірні висновки. Описано залучення незалежних фахівців у Німеччині (§ 245 КПК ФРН), Італії, Нідерландах, Великій Британії, Австралії та Китаї і позицію ЄСПЛ, за якою відхилення судом рецензій спеціалістів на висновки експертів порушує ст. 6 Конвенції. Українське регулювання оцінено критично: за Порядком проведення рецензування висновків судових експертів (наказ Мін'юсту від 03.02.2020 № 335/5) рецензування спрямоване лише на вдосконалення майстерності експертів, його здійснюють працівники державних установ, і воно не слугує спростуванню чи підтвердженню висновку. Водночас судова практика, зокрема постанова Верховного Суду від 14.01.2021 у справі № 922/2216/18, уже визнає значення незалежної рецензії. Встановлено, що в усіх досліджених країнах, крім України, для оцінки достовірності висновку залучають незалежну обізнану особу. Разом з Ю. Ю. Ярославом і Б. М. Ісаковичем авторка пропонує доповнити ч. 1 ст. 94 КПК України нормою про рецензування висновку фахівцем з відповідною вищою освітою, науковим ступенем і щонайменше десятирічним досвідом у судовій експертизі. Така рецензія не є джерелом доказів, має допоміжний характер і може стати підставою для повторної (додаткової) експертизи або перехресного допиту експерта й рецензента.

Ключові слова: висновок експерта, оцінка висновку експерта, достовірність висновку експерта, наукова обґрунтованість висновку, рецензування висновку експерта, оскарження висновку експерта, незалежний експерт, критерії Дауберта, перехресний допит, повторна експертиза, порівняльно-правовий аналіз, кримінальне провадження.

Assessing the Reliability of an Expert Opinion as a Source of Evidence in Ukraine and Other Countries: A Comparative Legal Analysis

Avdieieva H. K.

Abstract. Under the Criminal Procedure Code of Ukraine, an expert opinion is a procedural source of evidence assessed for relevance, admissibility and reliability, yet the last criterion is the

hardest for investigators, prosecutors and judges to apply without specialist knowledge. Avdieieva H. K. examines how reliability is assessed in Ukraine and in common-law, continental and Far Eastern jurisdictions. The study combines a questionnaire survey of investigators, operational officers, prosecutors, judges and defence lawyers, in which, according to the author, 75 % of respondents could not evaluate reliability unaided and 78 % favoured statutory involvement of knowledgeable persons, with an analysis of 15 judgments of the European Court of Human Rights, 17 decisions of the US Supreme Court and 26 Ukrainian court decisions, as well as legislation and scholarship from the USA, Germany, Italy, the Netherlands, Canada, the United Kingdom, Australia and China. Drawing on Rule 702 of the Federal Rules of Evidence, the Daubert criteria, the 2016 PCAST report and surveys of judges, the author shows that error rates in forensic science make independent review necessary. In all the jurisdictions studied except Ukraine, an independent knowledgeable person assists in evaluating expert evidence, and the European Court of Human Rights has found that a court's rejection of specialists' reviews of expert opinions breached Article 6 of the Convention. Ukrainian rules confine review of expert opinions to state forensic institutions and to quality improvement. Together with Yaroslav Yu. Yu. and Isakovych B. M., the author proposes amending Article 94(1) of the Code to allow review by a qualified specialist with at least ten years of experience; such a review would not be evidence but could justify a repeat or additional examination or the cross-examination of the expert and the reviewer.

Keywords: expert opinion, reliability of expert evidence, evaluation of evidence, peer review of expert opinions, independent expert, Daubert criteria, cross-examination, repeat forensic examination, comparative law, criminal proceedings, European Court of Human Rights.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 06.09.2021; у номері — 30.06.2023; DOI:* ***10.53672/ej.3.2023.03***[1].

Повний текст

Текст статті.

Постановка проблеми. Науково-технічний прогрес змінює способи протиправної діяльності. Злочинці активно використовують сучасні науково-технічні засоби і інноваційні технології, залишаючи при цьому специфічні сліди (в т.ч. – цифрові). Це ускладнює роботу слідчого зі збирання доказів та вимагає використання спеціальних знань.

Згідно з ч. 2 ст. 84 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України висновки експертів є процесуальними джерелами доказів, оцінку яких за своїм внутрішнім переконанням здійснюють слідчий, прокурор, слідчий суддя та суд. Критеріями оцінки висновку експерта слугують його належність, допустимість і достовірність. Перші два критерії суб'єктам оцінки зазвичай зрозумілі, а оцінка достовірності висновку експерта в окремих випадках викликає певні труднощі. Анкетування 240 осіб (з них – 150 слідчих, 16 прокурорів, 15 оперативних співробітників, 11 суддів та 28 адвокатів) показало, що загалом 75% респондентів не в змозі без допомоги обізнаних осіб оцінити достовірність висновку експерта. Таку думку висловили 65% слідчих, 64% прокурорів, 87% оперативних співробітників, 73% суддів і 86% адвокатів. Переважна більшість анкетованих (78%) вважають за потрібне законодавчо закріпити залучення обізнаних осіб (незалежних експертів, спеціалістів, рецензентів, фахівців у певній галузі) для допомоги в оцінці достовірності висновку експерта.

Низка вчених вважає, що сторони та суд не мають спеціальних знань, які дозволяють оцінити висновки судових експертів повною мірою, в т.ч. – науково-методичну обґрунтованість і достовірність. [1, С. 56] [2, С. 318] [36, С. 53]. Уільям Кінг и Едвард Магуайр (США) підтримують таку позицію, стверджуючи, що для раціональної оцінки доказової цінності висновку експерта слідчому необхідно пересвідчитися в його достовірності за допомогою іншого незалежного експерта. [3, с. 159].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми оцінки висновку експерта досліджуються вченими вже більше ста років. Зокрема, Л.Є. Владимиров ще на початку XX століття стверджував, що через те, що судді не мають спеціальних знань і не в змозі самостійно оцінити висновок експерта, достовірність і об'єктивність висновку експерта повинні презюмуватися [4, С. 236] (вважатися істинними, поки це не буде спростовано). Ю. К. Орлов наголошує на тому, що через відсутність у суб'єктів оцінки висновків експерта спеціальних знань вони не можуть самостійно встановити їх достовірність, повністю довіряють висновкам експерта і завищують їх доказове значення. [5, С. 40]. Недостовірні висновки експерта можуть ввести в оману слідчого (прокурора, суддю) та спричинити появу помилок у прийнятті процесуальних рішень. [6, С. 161]

Проблемам оцінки достовірності висновку експерта як джерела доказів у кримінальному провадженні приділяли увагу такі українські та іноземні науковці: Т. В. Авер'янова, В. А. Журавель, Н. І. Клименко, В.О. Коновалова, О. В. Круть, О. А. Назаров, Г. В. Прохоров-Лукін, О. Р. Росинська, М. Г. Щербаковський, Ю. Ю. Ярослав та ін. Незважаючи на досить широкий спектр досліджуваних проблем в цій галузі, окремі питання залишаються недостатньо опрацьованими. Зокрема, це стосується порядку оцінки достовірності висновку експерта, який включає оцінювання його наукової обґрунтованості, ефективності застосованих експертом методів дослідження і методик, об'єктивності сформульованих експертом висновків.

Метою статті є дослідження порядку оцінки достовірності висновків експерта в Україні, США, Німеччині, Італії, Франції, Нідерландах, Австралії, Китаї та ін. країнах; здійснення порівняльно-правового аналізу нормативно-правового регулювання такої діяльності в різних країнах; дослідження проблем, пов'язаних з реалізацією прав сторони захисту і потерпілого на оскарження висновку експерта; вироблення пропозицій щодо підвищення якості оцінки висновків експерта за критерієм достовірності.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ. В англо-американському кримінальному процесі значну увагу приділено оцінці наукової обгрунтованості експертних висновків через те, що без такої оцінки суди іноді виносили неправосудні рішення. [7, С. 60]. Зокрема, в США в межах проекту «Невинність» («Innocence Project»), метою якого є аналіз неправосудних вироків на основі висновків генетичної експертизи, на сьогодні реабілітовано 375 осіб (серед них 21 особа була засуджена до смертної кари, а 44 особи визнали себе винними в злочинах, яких вони не скоювали). У 259 випадках експертами були припущені помилки при ідентифікації осіб за ДНК. [8].

В США згідно з Правилом 702 Федеральних правил доказування суд під час оцінки доказів (в т. ч. – висновків експерта) для надання свідчень у формі думки або в іншій формі залучає осіб (свідків), які мають спеціальні знання, навички, досвід, відповідну освіту. [9]. При цьому відповідно до рішення Верховного Суду США у справі Kumho Tire Co. v

Carmichael під час оцінки висновків та показань експертів мають використовуватися «критерії Дауберта». [10]. Такими критеріями є: «1) наявність емпіричного підтвердження використаної експертом теорії (методики або методології); 2) наявність наукових публікацій, рецензій з боку наукового співтовариства щодо застосованої експертом теорії (методики, методології); 3) ступінь відомості застосованої експертом теорії науковцям та наявність інформації відносно вірогідності помилки при її використанні; 4) наявність підтримки наукового співтовариства щодо практичного застосування теорії (методики, методології)». [36, С. 51] Засобами оцінки достовірності доказової інформації всіх видів у США слугують їх рецензування і аналіз представниками відповідної наукової спільноти. [11, С. 39].

Дуже цікавими і показовими виявилися дослідження членів американської психологічної асоціації Маргарет Булл Ковера та Брэдли Д. Маколифф. Вчені провели анкетування 554 суддів та встановили, що 17% з них завжди визнають достовірними висновки експерта незалежно від їх повноти і правильності обгрунтування. На рішення цієї частини суддів не впливають навіть негативні наукові публікації з приводу необгрунтованості висновків експерта. 12% суддів вказали, що їм доводилося стикатися з недостовірними висновками експерта, але про це вони дізнавалися вже після прийняття ними процесуального рішення. [12, С. 584]. Отримавши такі результати дослідження, науковці дійшли висновку, що судді не в змозі самостійно оцінити достовірність висновку експерта та запропонували адвокатам залучати експерта відповідної спеціалізації для роз'яснення і перевірки об'єктивності висновків експерта. [12, С. 583]. Дослідники зазначають, що для визнання висновку експерта доказом судді Канади можуть залучити іншого експерта для його аналізу і роз'яснення, а адвокати мають вчасно залучати обізнаних осіб для оцінки достовірності висновків. [12, С. 582].

У звіті групи радників президента США з питань науки і технологій зазначено про наявність численних експертних помилок при дослідженні різних об'єктів. [13, С. 3]. Джонатан Келер вірно стверджує, що висновки експерта є результатом прийняття особою певних рішень, які, як і всі інші рішення, містять неминучий потенціал для помилок. [14, С. 89]. Більшість помилок припускається експертами при порівняльному дослідженні об'єктів експертизи, коли суб'єктивний фактор відіграє найбільшу роль у формуванні експертного висновку. [13, С. 5]. Таке застереження має вкрай важливе значення тому, що в Україні і більшості інших країн практично всі ідентифікаційні завдання судової експертизи вирішуються шляхом порівняльного дослідження об'єктів, а висновки експерта формуються на основі оціночних суджень судового експерта, які можуть містити помилки і стати однією з причин несправедливого судового рішення. [15, С. 37].

За даними Федерального бюро розслідувань (США) результати мікроскопічного експертного дослідження волосся містять помилки не менше, ніж у 90% випадків. [16].

Помилки трапляються також при аналізі ДНК, коли експерт випадково змішує проби, використовує «забруднений» лабораторний посуд або невірно інтерпретує отриманий результат дослідження. Проведений науковцями статистичний аналіз показав, що частота таких помилок досягає 1 з 306 випадків [13, С. 7, 9-10]. Незалежне узагальнення кримінальних проваджень показало, що деякі процесуальні рішення приймалися на основі помилкових висновків експерта, які отримані за допомогою невірно обраних методів дослідження. [13, С. 26]. Тому науковці Денверського університету (США, штат Колорадо) вва-

жають, що незалежне рецензування висновків експертів дозволяє виявити суттєві методологічні недоліки, які вводять в оману суддів. [11, С. 95].

На основі аналізу матеріалів розслідування злочинів і вироків судів вчені Мельбурнського університету зазначають про наявність слідчих і судових помилок у випадках, коли слідчі і судді під час оцінки висновків експертів з дослідження волосся, свинцевих куль, слідів рук, голосу, укусів та ін. об'єктів не залучали обізнаних осіб для аналізу недостовірних висновків експертів, а визнавали їх джерелами доказів лише через те, що експерти мали сертифікати на проведення експертиз. [17, С. 984].

В Нідерландах слідчий суддя за клопотанням обвинуваченого залучає обізнаних осіб для аналізу висновку офіційно залученого експерта. М. Мальш та Я. Фрекелтон зазначають, що суди Нідерландів, спираючись на рішення Європейського суду з прав людини, надають можливість обвинуваченому оскаржити висновки офіційно призначеного експерта шляхом заслуховування запропонованого ним іншого експерта. [18].

Відповідно до ч. 2 ст. 245 Кримінального процесуального кодексу Німеччини суд зобов'язаний за клопотанням підсудного або прокурора залучити обізнану особу для отримання нових та аналізу вже існуючих доказів (в т. ч. – висновку офіційно залученого експерта). [19]. У роз'ясненнях Верховного суду Німеччини зазначено, що під час оцінки висновку експерта необхідно перевіряти зміст і логічну обгрунтованість висновків, правильність застосованих експертом методів та відповідність зазначених ознак експертним методикам, опублікованим в спеціальній літературі. Особливо ретельно таку оцінку Верховний суд Німеччини настійно рекомендує здійснювати у кримінальному провадженні у разі оскарження стороною захисту висновку офіційно призначеного експерта за допомогою рецензії або висновку незалежного експерта, порівнюючи всі матеріали між собою. [20].

В інформаційному бюлетені Регулятора судової експертизи Об'єднаного королівства наголошується на важливості допомоги експертів-свідків під час оцінки висновків експерта та зазначається, що такі особи зобов'язані допомагати судді та присяжним сформувати власну незалежну думку щодо достовірності висновків експерта і надавати наукове обгрунтування їх правильності. [21, С. 7]. У щорічному звіті Регулятора за 2020 р. зазначено про необхідність запровадження більш ретельної перевірки наукових доказів (висновків експерта) шляхом залучення незалежних експертів-свідків, які допомагають здійснити таку оцінку. [22, С. 12].

Шаофан Ване (Китай, кафедра судової експертизи університету м. Ухань) наголошує на важливості аналізу достовірності висновку експерта для уникнення помилок при розслідуванні злочинів. Автор пропонує слідчим, суддям, прокурорам, адвокатам, потерпілим, підозрюваним, обвинуваченим та ін. учасникам провадження для аналізу висновків експерта та їх пояснення залучати спеціальних суб'єктів – експертів-помічників і навіть презентує модель процесуального статусу таких осіб (їх права і обов'язки, рівень освіти і підготовки, тощо). Автором також запропонований алгоритм оцінки достовірності висновку експерта. [23].

В Австралії для визнання висновку експерта джерелом доказів під час його оцінки суди з'ясовують, чи мали сторони по справі доступ до експертних консультацій щодо цього висновку (особливо – у кримінальному провадженні). [17].

Згідно зі ст. 225 КПК Італії кожна зі сторін має право залучати своїх «технічних консультантів» для рецензування експертних висновків. [24].

Відсутність у сторони захисту права оскаржувати висновки експертів призводить до звернень до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), який у своїх рішеннях неодноразово зазначав про випадки порушення принципу рівності сторін при оскарженні стороною захисту висновків державних експертів. Зокрема, у рішенні ЄСПЛ «Khodorkovskiy і Lebedev проти росії» від 25.7.2013 зазначено, що відхилення судом звітів спеціалістів, виконаних шляхом дослідження висновків експерта (рецензій на висновки експерта), є порушенням ст. 6 Конвенції (Право на справедливий суд). Європейський Суд також вважає, що відмова національного суду у розгляді в суді рецензії на висновки експертів порушує рівновагу між сторонами захисту і обвинувачення у питанні збору і надання експертних доказів і знехтує принципом рівності сторін. [25].

В Україні дискусійним є питання щодо рецензування висновку державного судового експерта особою, яка не є працівником державної експертної установи. Цьому питанню присвячена низка публікацій і публічних обговорень. [26, С. 2598]. Відповідно до п. 2 «Порядку проведення рецензування висновків судових експертів» [27] метою рецензування висновків є лише вдосконалення професійної майстерності експертів, поліпшення якості та обґрунтованості їхніх майбутніх висновків, а не допомога в оцінці висновку експерта. Рецензування не проводиться з метою спростування чи підтвердження висновків. Водночас, рецензування висновку судового експерта може здійснюватися лише особою, яка є працівником державної експертної установи. Більше того, державні експертні установи не зобов'язані доповідати особам, які призначили рецензовані експертизи, про негативні результати їхнього рецензування. Тобто, є вірогідність того, що основою вироків і рішень суду можуть слугувати помилкові висновки експерта. Тому незалежне рецензування висновку експерта особою, яка має спеціальні знання у тій самій галузі знань, дозволило б встановити факти відповідності експертного дослідження спеціальним методикам, перевірити повноту дослідження і об'єктивність висновків, упевнитися в обґрунтованості отриманих результатів та ін. [28, с. 257].

Представники державних експертних установ України вважають неприпустимим таке рецензування. Проте, окремі науковці, правозахисники і адвокати, навпаки, наголошують на тому, що рецензія на висновок експерта, отримана стороною захисту, потерпілим, представником юридичної особи тощо шляхом безпосереднього звернення до обраного ними фахівця, який має наукові або інші спеціальні знання у відповідній галузі, може бути визнана письмовим доказом. [29].

Через складність оцінки висновку експерта без допомоги обізнаних осіб суди України іноді визнають важливість і правомірність незалежного рецензування висновків експерта. Так, у Постанові Верховного суду України від 14.01.2021 р. по справі № 922/2216/18 наголошено на тому, що «невзяття до уваги» судами рецензії як доказу порушує принцип змагальності сторін, а «рецензія по своїй суті не є повторною чи додатковою експертизою, у ній не оцінюються докази. Експерт, який надає рецензію, оцінює, зокрема, методи і повноту дослідження, логіку висновку». [30]. У Вироку Святошинського районного суду м. Києва від 15 січня 2018 р. за справою № 759/846/17 зазначено, що за результатами аналізу незалежної рецензії на висновок експерта як письмового доказу

суд визнав висновок судово-економічної експертизи № 64/9/2016 необґрунтованим, необ'єктивним та таким, що не відповідає законодавству України. [31].

На відміну від України, в росії незалежне рецензування висновків експерта широко розповсюджене. Рецензентами є приватні експерти та співробітники державних експертних установ, а рецензії використовуються як в процесуальній формі (отримання показань від спеціаліста або залучення рецензії до справи як судження фахівця), так і в непроцесуальній формі (письмові консультації на замовлення сторони захисту і потерпілого). [32]. Російські вчені стверджують, що для спростування позиції сторони обвинувачення сторона захисту має залучати незалежних фахівців для аналізу наукової обгрунтованості висновку експерта і пропонують визнавати рецензії на висновки експерта джерелами доказів. [33, С. 150] [34]. Повною мірою погодитися з такою позицією неможливо тому, що кримінальна відповідальність за необ'єктивну рецензію для рецензента процесуальним законодавством не передбачена. Така відповідальність за надання завідомо неправдивого висновку передбачена статтею 384 КК України для спеціаліста. Тому рецензування висновку експерта в Україні було б доцільним доручати спеціалістові.

О.А. Назаров на основі аналізу англо-американських та континентальних підходів до оцінки висновків експертів пропонує наблизити українську систему оцінки висновків судових експертів до світових практик шляхом «створення можливості залучення судом досвідчених експертів у якості рецензентів з метою отримання фахової перевірки достовірності наданого в судове засідання висновку експерта». [36, С. 53].

Автор вважає, що для отримання допомоги під час перевірки об'єктивності та достовірності висновку експерта кожна сторона провадження повинна мати законне право звертатися до відповідного фахівця. Результати аналізу висновку експерта фахівець може викласти у вигляді письмового документу – рецензії, консультації, аналітичної записки, висновку спеціаліста, тощо. Такий документ не є джерелом доказів, але у разі виявлення у висновку експерта помилок, які вплинули на формулювання висновків, він має розглядатися слідчим (судом) і слугувати підґрунтям для призначення повторної або додаткової експертизи. Додаткова експертиза може бути призначена для перевірки або уточнення спірної інформації, на яку звернув увагу рецензент під час рецензування висновку експерта. Запровадження рецензування висновків експерта та перехресного допиту рецензента та виконавця рецензованого висновку під час оцінки його достовірності як джерела доказів дозволить зменшити кількість слідчих (судових) помилок.

Важливість незалежного рецензування висновків експерта підтверджується запропонованим Президентом України в Указі № 837/2019 запровадженням рецензування висновку судового експерта та оцінювання якості наданої правової допомоги з використанням інструменту рецензування («*peer review*»). Відповідно до цього Указу Г. К. Авдєєва, Ю. Ю. Ярослав та Б. М. Ісакович пропонують доповнити ч.1 ст. 94 КПК України таким текстом: «Для допомоги в оцінці достовірності висновку експерта може здійснюватися його аналіз (рецензування) особою, яка має відповідну вищу освіту, науковий ступінь та практичний досвід роботи не менше 10 років у сфері судової експертизи. Результати такого аналізу не є джерелом доказів, а мають допоміжний (консультативний) технічний характер, не можуть містити оцінку доказів, вказівки про те, яке процесуальне рішення має бути прийнято, але у разі виявлення у висновку експерта помилок, які вплинули на формулювання висновків, він має розглядатися слідчим (слідчим суддею, судом) і слугу-

вати підґрунтям для призначення повторної (додаткової) експертизи або проведення перехресного допиту експерта та рецензента». Більше того, Ю. Ю. Ярослав детально дослідив напрями роботи рецензента з висновком експерта та запропонував алгоритм такого рецензування. [35].

Висновки. На основі порівняльно-правового аналізу підходів країн англо-американської системи права (США, Канади, Великої Британії, Австралії та ін.), континентальної (Італії, Німеччини, Нідерландів та ін. країнах ЄС, росії, України та ін. країн) та далекосхідної системи (наприклад, Китаю), до оцінки висновків експерта як джерела доказів за критерієм достовірності, встановлено, що в усіх зазначених країнах, окрім України, для допомоги в оцінці достовірності висновків експерта залучається незалежна обізнана особа, яка має спеціальні знання у відповідній галузі. Слідчим і судом залучаються обізнані особи, які, в основному, іменуються експертами-свідками або технічними помічниками. Сторона захисту залучає незалежного експерта (технічного помічника) для проведення альтернативного експертного дослідження або рецензування висновку офіційно призначеного експерта. В деяких країнах (США, Німеччина, Італія та ін.) у разі незгоди сторони захисту з висновками офіційно призначеного експерта залучення незалежного експерта для аналізу достовірності висновку є обов'язковим. Більше того, в Німеччині, Австралії та ін. країнах висновок експерта визнається судом джерелом доказів лише після того, як він упевниться в реалізації стороною захисту права на залучення незалежного експерта або рецензента експертного висновку. Така особа зобов'язана в усній або письмовій формі надати суду, присяжним, сторонам провадження та потерпілому (на їх запит) свої судження щодо сутності встановлених експертом фактів, повноти дослідження, правильності застосованих експертом методів і методик, обгрунтованості висновків. У разі розбіжностей думок офіційно призначеного експерта і незалежного експерта або рецензента для формування неупередженої об'єктивної оцінки висновку експерта суд здійснює їх перехресний допит.

Залучення обізнаних осіб для допомоги в оцінці висновків експерта пов'язано з доведеною науковцями наявністю помилок в експертних висновках, які слугували підгрунтям для прийняття несправедливих процесуальних рішень (навіть смертних вироків).

Для реалізації прав осіб на справедливе правосуддя такий порядок оцінки достовірності висновків експерта було б доцільним запровадити і в Україні.

Узагальнення і аналіз результатів анкетування слідчих, суддів, оперативних працівників, прокурорів і адвокатів України показав, що зазначені особи не в змозі без допомоги обізнаних осіб, які мають спеціальні знання у певній галузі, здійснити оцінку достовірності висновку експерта. Переважна більшість зазначених осіб підтримують внесення змін до процесуального законодавства України щодо надання можливості процесуальним особам залучати обізнаних осіб для допомоги в оцінці достовірності висновків експерта.

Для допомоги в оцінці достовірності висновку експерта як джерела доказів було б доцільно внести зміни до законодавства України щодо процесуальної регламентації процесу їх рецензування обізнаними особами з тієї самої галузі знань. Така рецензія не може слугувати джерелом доказів, а має мати допоміжний (консультативний, технічний) характер. В рецензії не можуть міститися оцінка доказів або судження рецензента про те, яке

процесуальне рішення має бути прийнято процесуальною особою. У разі виявлення у висновку експерта помилок, які вплинули на формулювання висновків, рецензія має розглядатися слідчим (слідчим суддею, судом) і слугувати підґрунтям для призначення повторної (додаткової) експертизи або проведення перехресного допиту експерта та рецензента.

Список використаних джерел

1. Щербаковский М. Г. Рецензия заключения судебного эксперта и письменное разъяснение специалиста: сходство и различие. Криміналістика і судова експертиза. Вип. 65. Київ, 2020. С. 52-63. DOI: https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.05

2. Россинская Е. Р., Галяшина Е. И., Зинин А. М. Теория судебной зкспертизы: учебник. Москва: Норма, 2009. 384 с.

3. William King &Edward Maguire. Assessing the Performance of Systems Designed to Process Criminal Forensic Evidence. Forensic Science Policy & Management: An International Journal. Volume 1, 2009. Pages 159-170. DOI: https://doi.org/10.1080/19409041003611143

4. Владимиров Л. Е. Учение об уголовных доказательствах. Части общая и особенная. СПб. : Изд. книж. магазина «Законоведение», 1910. 331 с.

5. Орлов Ю. К. Заключение експерта и его оценка (по уголовным делам) : учеб. пособие. Москва: Юристъ,1995. 64 с.

6. Романюк В. Б. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві : монографія. Київ : Національна академія внутрішніх справ України, 2002. 196 с.

7. Forensic science on trial / House of commons. Science and technology Committee. 7th report. March. 2005. URL: http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmsctech/96/96i.pdf

8. DNA Exonerations in the United States. URL: https://innocenceproject.org/dna-exonerations-in-the-united-states/

9. Federal Rules of Evidence. 2021. Official Edition (Федеральні правила доказування США). URL: https://www.rulesofevidence.org/table-of-contents/

10. Kumho Tire Co. v Carmichael, 526 U.S. 137 (1999). URL: https://supreme.justia.com/cases/federal/us/526/137/

11. Edmond, Gary and Cole, Simon A. and Cunliffe, Emma and Roberts, Andrew J. Admissibility Compared: The Reception of Incriminating Expert Evidence (i.e., Forensic Science) in Four Adversarial Jurisdictions (2014). (2014) 3 University of Denver Criminal Law Review 31-109. URL: https://ssrn.com/abstract=2396871

12. Kovera, M. B., & McAuliff, B. D. (2000). The effects of peer review and evidence quality on judge evaluations of psychological science: Are judges effective gatekeepers? Journal of Applied Psychology, 85(4), 574–586. DOI: https://doi.org/10.1037/0021-9010.85.4.574

13. Forensic Science in Criminal Courts: Ensuring Scientific Validity of Feature-Comparison Methods. Report to the President. Executive Office of the President. President's

Council of Advisors on Science and Technology. September 2016. URL: https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ostp/PCAST/pcast_forensic_science_report_final.pdf

14. Jonathan J. Koehler, Proficiency tests to estimate error rates in the forensic sciences, Law, Probability and Risk, Volume 12, Issue 1, March 2013, Pages 89–98. DOI: https://doi.org/10.1093/lpr/mgs013

15. Авдєєва Г.К., Коновалова В.О. Проблеми вирішення розумових завдань при формуванні експертних висновків. Актуальні проблеми протидії злочинності : матеріали наук. конф. за результатами роботи фахівців НДІ вивч. проблем злочин-ності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України за фундаментал. темами у 2019 р. (м. Харків, 23 груд. 2019 р.) / редкол.: В. С. Батиргареєва, В. І. Борисов, Д. П. Євтєєва та ін. Харків : Право, 2019. С. 35-37.

16. FBI Testimony on Microscopic Hair Analysis Contained Errors in at Least 90 Percent of Cases in Ongoing Review. Washington, D.C. April 20, 2015. URL: https://www.fbi.gov/news/pressrel/press-releases/fbi-testimony-on-microscopic-hair-analysis-contained-errors-in-at-least-90-percent-of-cases-in-ongoing-review

17. Martire, K., & Edmond, G. (2017). Rethinking expert opinion evidence. Melbourne University Law Review, 40(3), 967-998. URL: https://search.informit.org/doi/10.3316/informit.979608274688542

18. Malsch, M., & Freckelton, I. (2005). Expert Bias and Partisanship: A Comparison Between Australia and the Netherlands. Psychology, Public Policy, and Law, 11(1), 42–61. DOI: https://doi.org/10.1037/1076-8971.11.1.42

19. Strafprozessordnung für die Bundesrepublik Deutschland. Stand: 01.02.2021 aufgrund Gesetzes vom 03.12.2020 (BGBl. I S. 2678). § 245 Umfang der Beweisaufnahme; präsente Beweismittel. URL: https://dejure.org/gesetze/StPO/245.html

20. Esposito, A., & Safferling, C. (2008). Report – Recent Case Law of the Bundesgerichtshof (Federal Court of Justice) in Strafsachen (Criminal Law). German Law Journal, 9(5), 683-710. DOI:10.1017/S2071832200000067

21. The Forensic Science Regulator. Information. Legal Obligations. FSR-I-400. Issue 7. 2019. 5 St Philip's Place Colmore Row Birmingham B3 2PW . Issue 7. 178 p. https://www.gov.uk/government/organisations/forensic-science-regulator

22. Forensic Science Regulator annual report 2020. PDF, 82 pages. 13 January 2021. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/950087/FSR_Annual_Report_2019-2020_Issue_1.pdf

23. Shaofang Wang, The Ways and Means of Review on Expert Opinion. Glob J of Forensic Sci & Med 1(1): 2018. DOI: 10.33552/GJSFM.2018.01.000505

24. Codice di procedura penale Parte Prima (Кодекс кримінального процесу. Частина перша) Altalex eBook , 2011. Italy. URL: https://www.legislationline.org/download/id/4357/file/Italy_CPC_updated_till_2012_Part_1_it.pdf

25. Case of Khodorkovskiy And Lebedev v. Russia. 25/10/2013. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-122697%22]}

26. Vasyl Y. Tatsiy, Vladimir A. Zhuravel, Galina K. Avdeeva. Independent forensic medical examination as a mean of proving the facts of a torture usage. Wiadomości Lekarskie 2019, tom LXXII, nr 12 cz. II. Warsaw : Wydawnictwo Aluna. P.P. 2596-2601. DOI: 10.36740/WLek201912234

27. Про затвердження Порядку проведення рецензування висновків судових експертів: Наказ Міністерства Юстиції України № 335/5 від 03.02.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0131-20#Text

28. Zhuravel, V.A., Konovalova, V.E., & Avdeyeva, G.K. (2021). Reliability evaluation of a forensic expert's opinion: World practices and Ukrainian realities. Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, 28(2), 252-261. DOI: 10.37635/jnalsu.28(2).2021.252-261

29. Бучинський Йосип (12 лютого 2019). Рецензія на висновок експерта — баласт чи рятувальний круг для бізнесу? Юридична газета on-line : Всеукраїнське щотижневе юридичне видання. №7 (661). URL: http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/recenziya-na-visnovok-eksperta--balast-chi-ryatuvalniy-krug-dlya-biznesu.html

30. Постанова Верховного суду України від 14.01.2021 р. по справі № 922/2216/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/94151198

31. Вирок Святошинського районного суду м. Києва від 15 січня 2018 р. за справою № 759/846/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/71570540

32. Отзыв официального оппонента Российской Елены Рафаиловны доктора юридических наук, профессора директора Института судебных экспертиз Московского государственного юридического университета имени О.Е. Кутафина (МГЮА) на диссертацию Самутичевой Е. Ю. на тему «Заключение эксперта и его оценка в уголовном процессе (сравнительно-правовое исследование)». URL: https://istina.msu.ru/dissertations/12232733/

33. Россинская Е.Р., Галяшина Е.И. Настольная книга судьи: судебная экспертиза. Москва: Проспект, 2010. 464 с.

34. Савицкая И.Г. К вопросу о привлечении специалиста к оценке экспертного заключения // Материалы 5-й Международной научно-практической конференции «Теория и практика судебной экспертизы в современных условиях». Москва: Проспект, 22-23 января 2015 г. С. 415-418.

35. Ярослав Ю.Ю. Оцінка висновку експерта за допомогою спеціальних знань. Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа та спеціальних знань в юридичній практиці: Електронний журнал / [редкол.: Назаров О. А. (голов. ред.) та ін.]. Київ, 2019. № 3 (19). Дата публікації: 10.09.2019. URL:

36. Назаров О.А. Огляд англо-американських та континентальних підходів до оцінки висновків експертів у порівнянні з особливостями української перевірки (рецензування) висновків експертів // Місце недержавної судової експертизи у забезпеченні судочинства України : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції - дискусії (м. Київ, 19 жовтня 2020 року). Київ : Видавець ЕРНЖ «СПЕЗП і СЗЮП», 2020. С. 49 - 55. URL: https://expertize-journal.org.ua/spetsialni-znannya/3507-nazarov-o-a-oglyad-anglo-

amerikanskikh-ta-kontinentalnikh-pidkhodiv-do-otsinki-visnovkiv-ekspertiv-u-porivnyanni-z-osoblivostyami-ukrajinskoji-perevirki-retsenzuvannya-visnovkiv-ekspertiv

Качество досудебного расследования и судебного рассмотрения во многом зависит от эффективности использования специальных знаний в судебно-следственной практике. Актуальность исследуемой в статье проблематики обусловлена необходимостью объективной оценки достоверности заключений экспертов, которую без привлечения специалистов соответствующей экспертной специальности часто осуществить невозможно, о чем свидетельствуют результаты опроса 240 потенциальных участников уголовного судопроизводства (150 следователей, 15 оперативных сотрудников, 16 прокуроров, 28 адвокатов и 11 судей). Для достижения целей исследования проведен анализ подходов к оценке достоверности заключений эксперта в 15 решениях Европейского суда по правам человека и 17 решениях Верховного Суда США, в 14 приговорах судов уголовной юрисдикции и 12 решениях и постановлениях судов гражданской и хозяйственной юрисдикции Украины, осуществлен сравнительно-правовой анализ подходов к оценке заключения эксперта как источника доказательств, содержащихся в ряде международных, украинских и зарубежных нормативно-правовых актах и публикациях ученых Украины, США, Германии, Италии, Нидерландов, Канады, Великобритании, Австралии, Китая, рф и др. Доказано, что осуществить оценку научной обоснованности заключения эксперта, эффективности применяемых экспертом методов исследования и методик, объективности выводов поможет рецензия соответствующего специалиста, которая не может служить источником доказательств, а носит лишь вспомогательный (консультативный, технический) характер и может быть основой для назначения повторной (дополнительной) экспертизы или проведения перекрестного судебного допроса эксперта и рецензента.

Ключевые слова: оценка заключения эксперта, достоверность заключения эксперта, обоснованность заключения эксперта, рецензирование заключения эксперта, обжалование заключения эксперта

Якість досудового розслідування та судового розгляду багато в чому залежить від ефективності використання спеціальних знань у судово-слідчій практиці. Актуальність досліджуваної в статті проблематики обумовлена необхідністю об'єктивної оцінки достовірності висновків експертів, яку без залучення фахівців відповідної експертної спеціальності часто здійснити неможливо, про що свідчать результати опитування 240 потенційних учасників кримінального провадження (150 слідчих, 15 оперативних співробітників, 16 прокурорів, 28 адвокатів та 11 суддів). Для досягнення цілей дослідження здійснено аналіз підходів до оцінки достовірності висновків експерта у 15 рішеннях Європейського суду з прав людини та 17 рішеннях Верховного Суду США, у 14 вироках судів кримінальної юрисдикції та 12 рішеннях і постановах судів цивільної та господарської юрисдикції України, проведено порівняльно-правовий аналіз підходів щодо оцінки висновку експерта як джерела доказів, які містяться в низці міжнародних, українських та зарубіжних нормативно-правових актах і публікаціях науковців України, США, Німеччини, Італії, Нідерландів, Канади, Великобританії, Австралії, Китаю, рф та ін. Доведено, що здійснити оцінку наукової обґрунтованості висновку експерта, ефективності застосованих експертом методів дослідження і методик, об'єктивності висновків допоможе рецензія відповідного фахівця, яка не може слугувати джерелом доказів, а має лише допоміжний (консультативний, технічний) характер і може бути підґрунтям для призначення повторної (додаткової) експертизи або проведення перехресного судового допиту експерта та рецензента.

Ключові слова: *оцінка висновку експерта, достовірність висновку експерта, обґрунтованість висновку експерта, рецензування висновку експерта, оскарження висновку експерта*

References

1. Avdieieva H. K. Otsinka dostovirnosti vysnovku eksperta yak dzherela dokaziv v Ukraini ta v inshykh krainakh: porivnialno-pravovyi analiz [Assessing the Reliability of an Expert Opinion as a Source of Evidence in Ukraine and Other Countries: A Comparative Legal Analysis]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 3 (45). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.3.2023.03. URL: https://expertize-journal.org.ua/spetsialni-znannya/5654-avdeeva-g-k-otsinka-dostovirnosti-visnovku-eksperta-yak-dzherela-dokaziv-v-ukrajini-ta-v-inshikh-krajinakh-porivnyalno-pravovij-analiz (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ МЕДІАПСИХОЛОГІЇ ПРИ ПОКАЗАХ СИТУАЦІЙ НАСИЛЛЯ ЩОДО ДИТИНИ В ЗМІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД. ПРЕЗЕНТАЦІЯ / РОБОЧА ЗУСТРІЧ: «РЕГУЛЮВАННЯ І САМОРЕГУЛЮВАННЯ МЕДІА: ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИСВІТЛЕННЯ ТЕМ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ»[1]

Назаров О. А.

DOI: 10.53672/ej.3.2023.02[1] Check for updates

Анотація. Матеріал відтворює виступ О. А. Назарова, директора Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі, на робочій зустрічі «Регулювання і саморегулювання медіа: психологічні аспекти висвітлення тем насильства над дітьми», яку 24 травня 2023 року організувала Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. Презентація з 9 слайдів присвячена психологічним закономірностям медіапсихології, що проявляються, коли засоби масової інформації показують ситуації насильства щодо дитини, з опорою на міжнародний досвід. Автор звертається до фундаментальних досліджень, які вплинули на запровадження цензурних обмежень у медіа щодо дітей у світі, і описує закономірності, через які діяльність ЗМІ позначається на поведінці аудиторії. Проблематику пов'язано з міжнародними нормативними документами та ідеєю гуманізації поводження з неповнолітніми. Для практичного застосування до матеріалу додано перелік саморегулівних документів, підписаних українськими медіагрупами у 2016–2021 роках: п'ять спільних актів узгодження щодо захисту дитини, яка зазнала сексуального насильства, під час залучення до медіавиробництва, висвітлення теми суїциду, участі дітей у збройних конфліктах, випадків насильства і жорстокості, а також булінгу (цькування). Перший із цих актів (2016) допускає участь дитини у зйомках лише тоді, коли психолог письмово підтвердив відсутність ризику вторинної психологічної травматизації, вимагає поінформованої згоди батьків і забороняє показувати ідентифікаційні частини обличчя дитини та називати її прізвище. Рекомендовану літературу становлять монографія Інституту соціальної та політичної психології НАПН України «Медіапсихологія: на перетині інформаційного та освітнього просторів» (2014), рекомендації для журналістів «Діти в медіа» (2021), спеціальний звіт ГО «Телекритика» (2016) та попередня презентація автора на круглому столі Етичної комісії Національної психологічної асоціації 7 квітня 2023 року. Матеріал адресовано журналістам, редакторам, медіарегуляторам, психологам і судовим експертам, які оцінюють психологічний вплив медіапродукції на дітей.

Ключові слова: медіапсихологія, насильство щодо дітей, засоби масової інформації, саморегулювання медіа, спільні акти узгодження, вторинна психологічна травматизація, міжнародні нормативні документи, гуманізація поводження з неповнолітніми, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення.

Psychological Regularities of Media Psychology in Showing Violence Against Children in the Media: International Experience. Presentation at the Working Meeting "Regulation and Self-Regulation of the Media: Psychological Aspects of Covering Violence Against Children"

Nazarov O. A.

Abstract. Media coverage of violence against children raises questions at the intersection of media psychology, child protection and professional ethics. This publication presents the talk given by O. A. Nazarov, director of Kiev International Forensic Expert Institute of Psychological Expertise and Researchs on Polygraph, LLC, at the working meeting "Regulation and Self-Regulation of the Media: Psychological Aspects of Covering Violence against Children", held by the National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting on 24 May 2023. The nine-slide presentation addresses the psychological regularities of media psychology that come into play when the media show violence against a child, drawing on international experience. The author reviews fundamental studies that shaped restrictions on media content concerning children worldwide and describes how media activity affects audience behaviour, linking these issues to international legal instruments and the humane treatment of minors. The appendix lists five self-regulatory joint acts adopted by Ukrainian media groups in 2016–2021 on protecting child victims of sexual violence involved in media production and on reporting suicide, children in armed conflicts, violence and cruelty, and bullying. The first act permits filming a child only when a psychologist confirms in writing that there is no risk of secondary traumatisation and requires informed parental consent. Recommended reading includes a 2014 monograph on media psychology by the Institute of Social and Political Psychology, guidance for journalists on children in the media and the author's earlier presentation to the Ethics Commission of the National Psychological Association. The material is useful for journalists, media regulators, psychologists and forensic experts.

Keywords: media psychology, violence against children, mass media, media self-regulation, joint acts of media groups, secondary traumatisation, international legal instruments, humane treatment of minors, National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 25.05.2023; у номері — 30.06.2023; DOI:* ***10.53672/ej.3.2023.02***[1].

Повний текст

Під час робочої зустрічі, яка була організована Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення на тему: «Регулювання і саморегулювання медіа: психологічні аспекти висвітлення тем насильства над дітьми» 24 травня 2023 року директором Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі Назаровим Олегом було здійснено виступ на тему **«Психологічні закономірності медіапсихології при показах ситуацій насилля щодо дитини в ЗМІ: міжнародний досвід»**.

Слайди презентації.

Вбудований документ: https://drive.google.com/file/d/1vVDAvc3vWn_kRqcrW5c3luL0EU48t8qH/preview

Додвідково, саморегулівні документи підписані медіагрупами України в 2016-2021 роках.

Спільний акт узгодження № 1 «Захист дитини, яка зазнала сексуального насильства, при залученні до медіа-виробництва». URL: https://drive.google.com/file/d/1Zys6gKca1Cl7mveWrRaN6OcXa77f73nO/view

Спільний акт узгодження № 2 «Висвітлення засобами масової інформації теми суїциду». URL: https://drive.google.com/file/d/1bbt-uj8tQFlODd6OwBQJnXjEl6I3cUzT/view

Спільний акт узгодження №3 «Висвітлення засобами масової інформації теми участі дітей у збройних конфліктах». URL: https://drive.google.com/file/d/1N6h0uEVU-kVhj30H8T2vBhZsfuyJw4fF/view

Спільний акт узгодження № 4 «Висвітлення засобами масової інформації випадків насильства і жорстокості». URL: https://drive.google.com/file/d/1QauPmKD31OyIOmVgQRVJzdtonB6EeZFg/view

Спільний акт узгодження № 5 «Висвітлення засобами масової інформації випадків булінгу (цькування)». URL: https://drive.google.com/file/d/1UjAUEB8Z8s6lWeneILjq2FJYFjMpIhrf/view

Бібліографічна рекомендована література:

1. Медіапсихологія: на перетині інформаційного та освітнього просторів: монографія / [О. Т. Баришполець, О. Л. Вознесенська, О. Є. Голубєва, Г. В. Мироненко, Л. А. Найдьонова, Н. О. Обухова Н. І. Череповська] ; за наук. ред. Л. А. Найдьонової, Н. І. Череповсь-

кої ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. - К. : Міленіум, 2014. - 348 с. - URL: https://drive.google.com/file/d/1kbYP4fbqlUee5ySPiA8SSfISg5HzwXl/view

2. Рекомендації щодо роботи журналістів з соціально вразливими групами. Діти в медіа. - 2021. - 20 с. - URL: https://drive.google.com/file/d/1ip9yXfco5BTuT6_uErkBk4CURbRZW8j/view

3. Діти в медіа: як висвітлювати й дотримуватися правил. Спеціальний звіт. — К., ГО «Телекритика», 2016. — 48 с. - URL: https://drive.google.com/file/d/1lIhcOtCE7NzidoPBN_WVwBvmgmj4Rvu/view

4. Назаров О.А. Міжнародно-правові та науково-експертні підходи до формування правил поведінки щодо висвітлення насильства проти дітей. Презентація, 6 слайдів / Круглий стіл online на тему: «Психологічні, юридичні та етичні аспекти висвітлення насильства проти дітей під час війни». 7 квітня 2023 року. - Етична комісія Національної психологічної асоціації. Дата публікації: 08.04.2023. URL:

References

1. Nazarov O. A. Psykholohichni zakonomirnosti mediapsykholohii pry pokazakh sytuatsii nasyllia shchodo dytyny v ZMI: mizhnarodnyi dosvid. Prezentatsiia [Psychological Regularities of Media Psychology in Showing Violence Against Children in the Media: International Experience. Presentation at the Working Meeting "Regulation and Self-Regulation of the Media: Psychological Aspects of Covering Violence Against Children"] / Robocha zustrich: "Rehuliuvannia i samorehuliuvannia media: psykholohichni aspekty vysvitlennia tem nasylstva nad ditmy". Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 3 (45). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.3.2023.02. URL: https://expertize-journal.org.ua/spetsialni-znannya/9036-nazarov-o-a-psikhologichni-zakonomirnosti-mediapsikhologiji-pri-pokazakh-situatsij-nasillya-shchodo-ditini-v-zmi-mizhnarodnij-dosvid-prezentatsiya-robocha-zustrich-na-temu-regulyuvannya-i-samoregulyuvannya-media-psikhologichni-aspekti-visvitlennya-tem-nasilstva-nad-ditmi (onovlena versiia vid 07.11.2026). [in Ukrainian].

«ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ»: МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КРУГЛОГО СТОЛУ (КИЇВ, 18 ТРАВНЯ 2023 РОКУ)[1]

DOI: 10.53672/ej.1.2023.03[1] Check for updates

Анотація. Збірник «Психологічна допомога в умовах воєнного стану» містить матеріали Всеукраїнського круглого столу, що відбувся 18 травня 2023 р. в Києві на базі кафедри кримінального права, процесу і криміналістики Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія». Видання обсягом 114 сторінок вийшло в електронному вигляді у видавника Назарова О. А. як додаток до реферативно-наукового журналу «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» (ISSN 2521-1463); до друку його рекомендували ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі» та Вчена рада університету. Учасники обговорили проблематику надання, забезпечення та впровадження сучасних практик психологічної допомоги в Україні, передусім в умовах воєнного стану, а також практичні проблеми правозастосовчої техніки, пов'язаної з психологією. У роботі круглого столу взяли участь науково-педагогічні працівники провідних закладів вищої освіти, співробітники науково-дослідних установ, здобувачі вищої освіти, аспіранти, докторанти та інші зацікавлені психологією особи. Редакційну колегію очолив директор університету, доктор юридичних наук, професор Василь Фелик. До її складу ввійшли правники (проректор з наукової роботи Тильчик В. В., завідувач кафедри кримінального права Воробей П. А.), психологи (Волошина В. В. з Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Вітомський Ю. Л., Назаров О. А., Чернякова О. В.), представник Національної академії СБ України Бондаренко С. Ю. та кандидатка педагогічних наук Палій А. М.; науковими редакторами названо Тильчика В. В., Вітомського Ю. Л., Назарова О. А., Бондаренка С. Ю., Волошину В. В. та ін. Такий склад засвідчує міждисциплінарний характер видання, що поєднує юридичну психологію, кримінальне право і процес та практичну психологічну допомогу. Збірник може бути корисним психологам, юристам, судовим експертам, викладачам і здобувачам освіти психологічного та юридичного спрямування.

Ключові слова: психологічна допомога, воєнний стан, круглий стіл, юридична психологія, правозастосовча техніка, матеріали конференції, Київський університет інтелектуальної власності та права.

“Psychological Assistance Under Martial Law”: Proceedings of the All-Ukrainian Round Table (Kyiv, 18 May 2023)

Abstract. The volume presents the proceedings of the All-Ukrainian round table “Psychological Assistance under Martial Law”, held on 18 May 2023 in Kyiv at the Department of Criminal Law, Procedure and Criminalistics of the Kyiv University of Intellectual Property and Law of the National University “Odesa Law Academy”. The 114-page electronic collection was issued by the publisher Nazarov O. A. as a supplement to the abstract and research journal “Forensic Psychological Examination. Use of the Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice” (ISSN 2521-1463) and was recommended for publication by Kiev International Forensic Expert Institute of Psychological Expertise and Researchs on Polygraph, LLC, and by the University's Academic Council. The discussion addressed the provision,

organisation and implementation of modern psychological assistance practices in Ukraine, particularly under martial law, as well as practical problems of law enforcement technique related to psychology. Participants included academic staff of leading universities, researchers, students, postgraduate and doctoral candidates and other persons interested in psychology. The editorial board, chaired by Professor Vasyl Felyk, Doctor of Legal Sciences, brought together lawyers, psychologists and a representative of the National Academy of the Security Service of Ukraine, which reflects the interdisciplinary nature of the collection at the intersection of legal psychology, criminal law and procedure and applied psychological assistance. The proceedings may be useful to psychologists, lawyers, forensic experts and teachers.

Keywords: psychological assistance, martial law, round table, legal psychology, law enforcement technique, conference proceedings, Ukraine.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 29.05.2023; у номері — 30.06.2023; DOI:* ***10.53672/ej.1.2023.03***[1].

Повний текст

Анотація. У матеріалах Всеукраїнського круглого столу «Психологічна допомога в умовах воєнного стану», що відбувся 18 травня 2023 року на базі кафедри кримінального права, процесу і криміналістики Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія» обговорюється поколінна проблематика надання, забезпечення та впровадження сучасних практик психологічної допомоги в Україні, зокрема в умовах воєнного стану, а також інші практичні проблеми правозастосовчої техніки, пов'язаної із психологією. Під час обговорення цього кола проблематики брали участь науково-практичні співробітники провідних ЗВО, працівники науково-дослідних установ, здобувачі вищої освіти, аспіранти, докторанти, а також зацікавлені психологією особи.

Посилання для завантаження збірника матеріалів конференції. - URL: https://drive.google.com/file/d/1MAWKhgt90ZtI7_LmpSr-rTXSbVDImXRg/view

Текст збірника матеріалів конференції:

Вбудований документ: https://drive.google.com/file/d/1MAWKhgt90ZtI7_LmpSr-rTXSbVDImXRg/preview

References

1. "Psykholohichna dopomoha v umovakh voiennoho stanu": materialy Vseukrainskoho kruhloho stolu (Kyiv, 18 travnia 2023 roku) ["Psychological Assistance Under Martial Law": Proceedings of the All-Ukrainian Round Table (Kyiv, 18 May 2023)]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 3 (45). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2023.03. URL: https://expertize-journal.org.ua/spetsialni-znannya/9067-psikhologichna-dopomoga-v-umovakh-voennogo-stanu-materiali-vseukrajinskogo-kruglogo-stolu-kijiv-18-travnya-2023-roku (onovlena versiia vid 07.11.2026). [in Ukrainian].

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ПРОЦЕДУРИ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ МОБІЛІЗОВАНИХ КОЛІСНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ[1]

Волчек Р. М., Большаков С. І., Іванов В. Ф., Самострол С. В.

Реферат. Р. М. Волчек, С. І. Большаков, В. Ф. Іванов і С. В. Самострол досліджують організацію внутрішнього контролю за мобілізацією колісних транспортних засобів підприємств на потреби Збройних Сил України та за оцінкою їхньої вартості. Актуальність автори пояснюють тим, що власник має право на відшкодування вартості вилученого майна, а невизначеність щодо виду вартості, особи оцінювача й делегування повноважень створює ризик маніпуляцій базою оцінки та завищення компенсації з бюджету; в актах приймання-передачі натомість часто фігурує балансова чи залишкова вартість. Мета роботи полягає у виявленні проблем процедури мобілізації в умовах воєнного або надзвичайного стану та розробленні рекомендацій щодо запобігання порушенням. Аналітичну базу становлять закони України від 17.05.2012 № 4765-VI про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», «Про судову експертизу», Національний стандарт № 1, НП(С)БО 7 «Основні засоби» та Методика товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів, затверджена наказом Мін'юсту і ФДМУ від 24.11.2003 № 142/5/2092. Автори систематизують типові порушення (вилучення неуповноваженими органами, відсутність вартості на дату мобілізації та даних про оцінювача, некоректні терміни на кшталт «реальна вартість») і пропонують три робочі документи для тестування: щодо організаційних засад вилучення, правильності документування примусового відчуження та визначення ліквідаційної вартості. Доведено, що ринкова вартість непридатна через відсутність добровільності угоди, тому оцінювати транспортний засіб на дату мобілізації слід за ліквідаційною вартістю як вартістю вимушеного продажу за п. 7.15 Методики (Сл = С × Кл, коефіцієнт 0,8–0,95 обирають з огляду на технічний стан). Розрахунок проілюстровано на прикладі легкового автомобіля 2013 року випуску. Автори також пропонують законодавчо дозволити заміну незалежного оцінювача судовим експертом, коли оцінювача залучити неможливо. Висновки корисні аудиторам, оцінювачам, судовим експертам-автотоварознавцям і службам внутрішнього контролю військових частин.

Ключові слова: мобілізація, колісний транспортний засіб, внутрішній контроль, оцінка вартості, ліквідаційна вартість, вартість вимушеного продажу, примусове відчуження майна, документування, товарознавча експертиза, воєнний стан.

Internal Control of the Valuation Procedure for Mobilised Wheeled Vehicles of Enterprises

Volchek R. M., Bolshakov S. I., Ivanov V. F., Samostrol S. V.

Abstract. The mobilisation of enterprises' wheeled vehicles for the needs of the Armed Forces of Ukraine entitles owners to compensation, which turns the choice of valuation basis into a matter of budget risk and possible manipulation. R. M. Volchek, S. I. Bolshakov, V. F. Ivanov and S. V. Samostrol examine internal control over the mobilisation procedure and the valuation of mobilised vehicles under martial law. They analyse the Law of Ukraine on the transfer, compulsory alienation or seizure of property under martial law or a state of emergency, the laws on property valuation and on forensic expertise, National Valuation Standard No. 1, the national accounting standard on fixed assets and the

Methodology of Commodity Examination and Valuation of Wheeled Vehicles approved by the joint order of the Ministry of Justice of Ukraine and the State Property Fund of 24 November 2003 No. 142/5/2092. Typical irregularities are identified: seizure by unauthorised bodies, transfer acts stating only book or residual value, missing data on the appraiser and improper valuation terms. Three working documents are proposed for testing the organisational grounds of seizure, the documentation of compulsory alienation and the determination of liquidation value. The authors argue that market value is inapplicable because the transaction is not voluntary, and that a vehicle should be valued at the date of mobilisation at liquidation value, understood as forced-sale value and calculated under clause 7.15 of the Methodology with a coefficient of 0.8 to 0.95 chosen according to technical condition; a worked example for a passenger car is given. They also suggest allowing a forensic expert to replace an independent appraiser when none can be engaged. The findings are relevant to auditors, appraisers, forensic experts and internal control units.

Keywords: mobilisation, wheeled vehicle, internal control, valuation, liquidation value, forced-sale value, compulsory alienation of property, documentation, commodity examination, martial law.

Першоджерело: *Волчек Р. М., Большаков С. І., Іванов В. Ф., Самостров С. В. Внутрішній контроль процедури оцінки вартості мобілізованих колісних транспортних засобів підприємств. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2023. № 1 (23). С. 60–85. DOI.*[2] *DOI:* ***10.15276/EJ.01.2023.7***[2]*. Реферат оприлюднено в журналі 26.06.2023.*

References

1. Vnutrishnii kontrol protsedury otsinky vartosti mobilizovanykh kolisnykh transportnykh zasobiv pidpryiemstv [Internal Control of the Valuation Procedure for Mobilised Wheeled Vehicles of Enterprises] : referat / Volchek R. M. ta in. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 3 (45). URL: https://expertize-journal.org.ua/shkola-otsenky-bolshakova-si-m-odesa-ukraina/9363-volchek-r-m-bolshakov-s-i-ivanov-v-f-samostrol-s-v-vnutrishnij-kontrol-protseduri-otsinki-vartosti-mobilizovanikh-kolisnikh-transportnikh-zasobiv-pidpriemstva-r-m-volchek-s-i-bolshakov-v-f-ivanov-s-v-samostrol-ekonomichnij-zhurnal-odeskogo-politekhnichnogo-universitetu-2023-1-23 (onovlena versiia vid 06.11.2026). [in Ukrainian].

2. Volchek R. M., Bolshakov S. I., Ivanov V. F., Samostrol S. V. Vnutrishnii kontrol protsedury otsinky vartosti mobilizovanykh kolisnykh transportnykh zasobiv pidpryiemstv [Internal Control of the Valuation Procedure for Mobilised Wheeled Vehicles of Enterprises]. Ekonomichnyi zhurnal Odeskoho politekhnichnoho universytetu. 2023. № 1 (23). S. 60–85. DOI. DOI: https://doi.org/10.15276/EJ.01.2023.7. URL: https://doi.org/10.15276/EJ.01.2023.7 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.2. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

ОПОРНІ КОНСПЕКТИ ЛЕКЦІЙ ПРО ЖИТТЯ, ІМІДЖ, МОТИВАЦІЮ, ПСИХОЛОГІЮ ЛЮДИНИ ТА КОМУНІКАЦІЮ МІЖ ЛЮДЬМИ. КИЇВ : ВИДАВЕЦЬ НАЗАРОВ О. А., 2017. 263 С.[1]

Потеряхин А. Л.

Анотація. Опорні конспекти лекцій А. Л. Потеряхина оприлюднено 2017 року (Київ : Видавець Назаров О. А., 263 с.) як додаток до електронного реферативно-наукового журналу «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці». У науково-популярній формі автор розкриває закони, процеси та явища психологічної науки, що виявляються в житті кожної людини: у її іміджі, мотивації, особистісній психології та повсякденній комунікації між людьми. Видання розраховане на широке коло читачів; його підготовлено за інформаційної та технічної підтримки редколегії журналу. Як зазначено в анотації, А. Л. Потеряхин є автором понад 80 наукових і науково-практичних статей з психології ділового спілкування, організаційної психології, управління персоналом, безпеки бізнесу та психології обману, опублікованих у журналах «Персонал», «Основы теории и практики управления», «Журнал практикующего психолога», «Отдел кадров», «Справочник кадровика», «Кадровик», «Бизнес и безопасность». Анотацію та бібліографічний опис на сайті подано російською мовою, повний текст доступний за посиланням.

Ключові слова: психологія спілкування, імідж, мотивація, комунікація, психологія обману, науково-популярне видання, опорні конспекти лекцій.

Basic Lecture Notes on Life, Image, Motivation, Human Psychology and Interpersonal Communication. Kyiv: Publisher Nazarov O. A., 2017. 263 P.

Poteriakhyn A. L.

Abstract. The basic lecture notes by A. L. Poteriakhyn were issued in 2017 by the publisher O. A. Nazarov (Kyiv, 263 pages) as a supplement to the electronic abstract and scientific journal “Forensic Psychological Examination. Use of the Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice”. Written in a popular science format for a wide readership, the notes explain the laws, processes and phenomena of psychology as they appear in everyday life: personal image, motivation, individual psychology and communication between people. According to the publisher's annotation, the author has written more than 80 scientific and practical articles on the psychology of business communication, organisational psychology, personnel management, business security and the psychology of deception, published in journals on human resources, management, practical psychology and business security. The journal page contains the annotation and the bibliographic description in Russian and a link to the full text.

Keywords: psychology of communication, personal image, motivation, interpersonal communication, psychology of deception, popular science, lecture notes.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 31.05.2023.*

Повний текст

Библиографическое описание: Потеряхин А.Л. Опорные конспекты лекций о жизни, имидже, мотивации, психологии человека и коммуникации между людьми. - К.: Издатель Назаров О.А., 2017. - 263 с. (додаток до електронного реферативно-наукового журналу «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці»). - **Режим доступа:** https://drive.google.com/file/d/1LJy7hO6F-xz9Fav6j7ynoJjwR82vn34S/view

Текст научно-популярного издания.

Вбудований документ: https://drive.google.com/file/d/1LJy7hO6F-xz9Fav6j7ynoJjwR82vn34S/preview

References

1. Poteriakhyn A. L. Oporni konspekty lektsii pro zhyttia, imidzh, motyvatsiiu, psykholohiiu liudyny ta komunikatsiiu mizh liudmy. Kyiv [Basic Lecture Notes on Life, Image, Motivation, Human Psychology and Interpersonal Communication. Kyiv: Publisher Nazarov O. A., 2017. 263 P] : Vydavets Nazarov O. A., 2017. 263 s. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 3 (45). URL: https://expertize-journal.org.ua/beskontaktnaya-diagnostika-lzhi/9093-poteryakhin-a-l-opornye-konspekty-lektsij-o-zhizni-imidzhe-motivatsii-psikhologii-cheloveka-i-kommunikatsii-mezhdu-lyudmi-k-izdatel-nazarov-o-a-2017-263-s (onovlena versiia vid 11.11.2023). [in Ukrainian].

1.3. ПРАВОВЕ ТА НАУКОВО-ПРИКЛАДНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ДЕРЖАВНА ONLINE РЕЄСТРАЦІЯ ТА ОБЛІК НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ, ДОСЛІДНО-КОНСТРУКТОРСЬКИХ РОБІТ І ДИСЕРТАЦІЙ В УКРАЇНІ[1]

Анотація. Довідковий матеріал редакції журналу систематизує відомості про державну реєстрацію та облік науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) і дисертацій, яку в Україні здійснює Український інститут науково-технічної експертизи та інформації (УкрІНТЕІ) відповідно до Порядку, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 24 березня 2022 року № 271. З 2018 року реєстрація НДДКР, дисертацій і технологій відбувається онлайн, тому редакція зібрала для читачів найкорисніші посилання та ресурси з цієї теми. Розмежовано базові поняття: НДДКР (англ. Research & Development), науково-дослідна робота з поділом на фундаментальні та прикладні дослідження, прикладні наукові дослідження, дослідно-конструкторські й технологічні роботи. Наведено перелік документів для відкриття теми (програма науково-дослідної роботи, реєстраційна картка) і для її закриття (облікова картка, інформаційна картка, звіт). Зібрано практичні ресурси: електронний кабінет НДДКР, запис вебінару УкрІНТЕІ «On-line реєстрація НДДКР: реєстраційні та облікові картки. Найчастіші помилки та питання», текст Порядку на офіційному вебпорталі парламенту, національний стандарт ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання», систему вебінарів і вебконференцій інституту. Описано програму вебінару: покрокове створення кабінету користувача, заповнення реєстраційних та облікових карток, особливості для виконавців робіт за кошти державного бюджету, облік дисертацій і технологій, а також державну атестацію наукових установ за постановою Кабінету Міністрів України від 19.07.2017 № 540 і наказом МОН від 17.09.2018 № 1008. Для ДСТУ 3008:2015 подано дати прийняття (22.06.2015) і набрання чинності (01.07.2017), розробника та сферу застосування, зокрема під час оформлення дисертацій, звітів, посібників і підручників. Матеріал стане в пригоді аспірантам, докторантам, науковим керівникам і науковим установам, які реєструють теми досліджень і оформлюють звітну документацію.

Ключові слова: державна реєстрація НДДКР, облік дисертацій, УкрІНТЕІ, науково-дослідна робота, дослідно-конструкторська робота, реєстраційна картка, облікова картка, ДСТУ 3008:2015, атестація наукових установ.

State Online Registration and Record-Keeping of Research and Development Projects and Dissertations in Ukraine

Abstract. Research projects and dissertations in Ukraine are subject to state registration, and since 2018 this procedure has been carried out online. This editorial reference article summarises the state registration and record-keeping of research and development (R&D) projects and dissertations performed by the Ukrainian Institute of Scientific and Technical Expertise and Information (UkrINTEI) under the Procedure approved by Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 271 of 24 March 2022. It distinguishes the key concepts: R&D, research work and its division into fundamental and applied studies, applied scientific research, and design and technological work. It lists the

documents needed to open a project (research programme, registration card) and to close it (record card, information card, report). The article collects practical resources: the online R&D account, a UkrINTEI webinar on registration and record cards and the most common errors, the official text of the Procedure, national standard DSTU 3008:2015 on the structure and presentation of scientific and technical reports, and the UkrINTEI webinar system. The webinar programme covers creating a user account, completing registration and record cards, specific requirements for state-funded projects, registration of dissertations and technologies, and state certification of research institutions under Cabinet of Ministers Resolution No. 540 of 19 July 2017 and Ministry of Education and Science Order No. 1008 of 17 September 2018. For DSTU 3008:2015 the dates of adoption and entry into force, the developer and the scope of application, including dissertations and reports, are given. The material helps postgraduate and doctoral students, supervisors and research institutions to register their projects correctly.

Keywords: state registration of R&D, dissertations, UkrINTEI, research work, design work, registration card, record card, DSTU 3008:2015, certification of research institutions.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 30.05.2023.*

Повний текст

Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи – сукупність робіт, спрямованих на отримання нових знань та їх практичне застосування при створенні нового виробу або технології.

НДДКР (в англійській мові використовується термін «Research & Development» (R&D)) включає: Науково-дослідні роботи (НДР) – роботи пошукового, теоретичного та експериментального характеру, що виконуються з метою визначення технічної можливості створення нової техніки в певні терміни. НДР поділяються на фундаментальні (одержання нових знань) і прикладні (застосування нових знань для вирішення конкретних задач) дослідження.

Науково-дослідна робота (НДР) – робота пошукового, теоретичного та експериментального характеру, що виконується з метою визначення технічної можливості створення нової техніки і технологій. НДР поділяються на фундаментальні та прикладні.

Прикладні наукові дослідження (ПНД) – наукова і науково-технічна діяльність, спрямована на одержання і використання знань для практичних цілей – розробка нових виробів, нових матеріалів, технологій та технологічного обладнання.

Дослідно-конструкторські роботи (ДКР) і технологічні роботи (ТР) – комплекс робіт з розробки конструкторської та технологічної документації на дослідний зразок виробу, виготовлення та випробувань дослідного зразка виробу, які виконуються за технічним завданням.

Для державної реєстрації (відкриття) НДДКР необхідно:

- скласти програму науково-дослідної роботи за відповідною формою;

- заповнити реєстраційну картку за допомогою відповідної програми.

Для завершення (закриття) науково-дослідної роботи необхідні наступні документи:

- облікова картка;

- інформаційна картка;

- звіт.

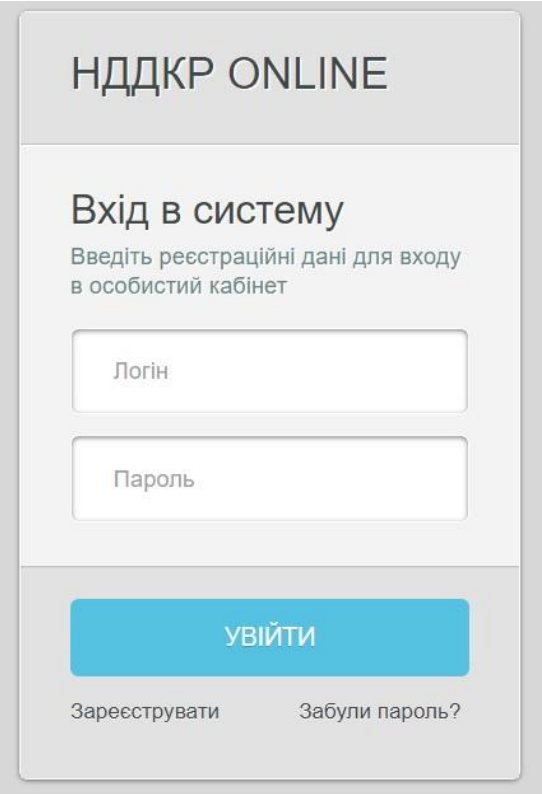

1. Реєстрація для входу в електронний кабінет НДДКР - https://nddkr.ukrintei.ua/login Реєстрація НДДКР відбувається в онлайн режимі; довідки за телефоном (044) 521 09 66.

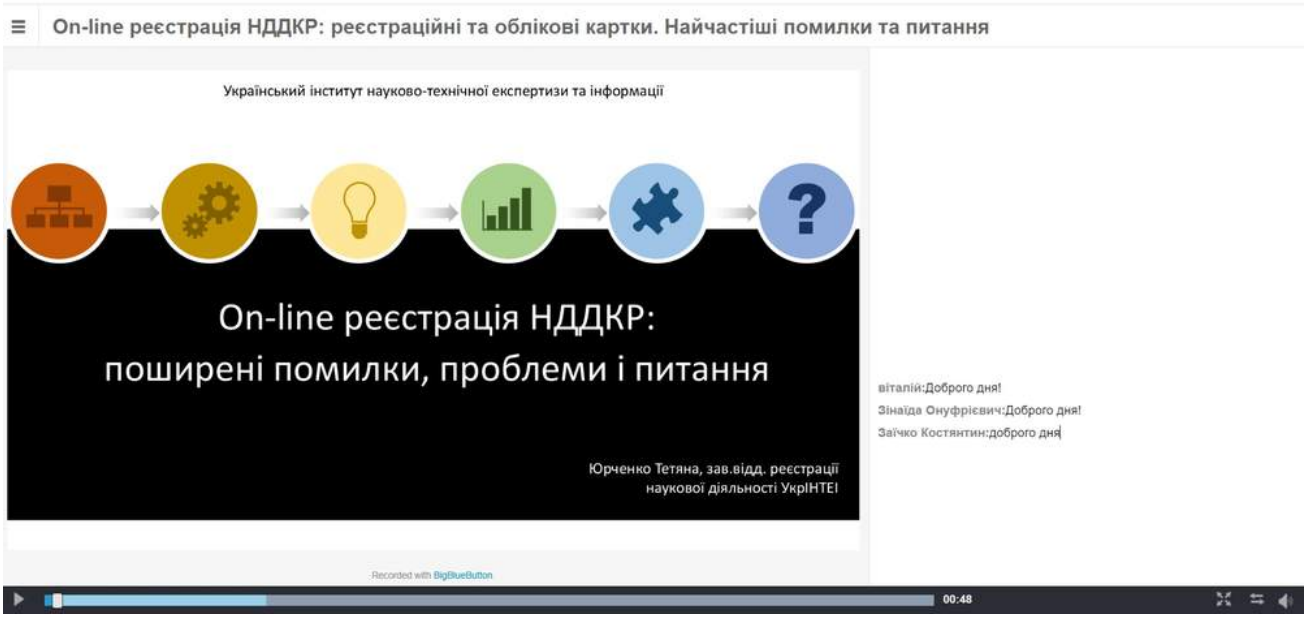

2. Вебінар на тему "On-line реєстрація НДДКР: реєстраційні та облікові картки. Найчастіші помилки та питання" - URL: http://webinar.ukrintei.ua/archive/playback.html?meetingId=6c79f5a6b4b803f3de374a2c789e34c26dec34c2-1622532020323

Опис семінару: Семінар укладатиметься з 2-х блоків:

І блок – On-line реєстрація НДДКР, дисертацій та технологій.

УкрІНТЕІ здійснює державну реєстрацію та облік НДДКР і дисертацій України, який регламентується Порядком державного обліку відкритих науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій. Також обов'язковому внесенню до Державного реєстру підлягають завершені технології створені або придбані (частково або повністю) за рахунок бюджетних коштів, створені або придбані державними підприємствами, пропонуються для реєстрації суб'єктами (власниками) технологій. З 2018 р. в УкрІНТЕІ запроваджується on-line реєстрація НДДКР, дисертацій та технологій.

На семінарі розглянуто: 1) Процедура реєстрації електронного кабінету користувача; 2) Покрокове заповнення реєстраційної картки; 3) Особливості заповнення реєстраційних карток для виконавців НДДКР за кошти держбюджету; 4) Покрокове подання облікової картки та звітної документації; 5) Покрокове заповнення облікової картки дисертації; 6) Покрокове заповнення картки технологій.

ІІ блок – Система атестації наукових установ України.

Згідно з Постановою КМ України від 19.07.2017 № 540 «Про затвердження Порядку проведення державної атестації наукових установ» та наказом МОН України від 17.09.2018 № 1008 «Деякі питання державної атестації наукових установ», зареєстрованим в МЮ України 28.12.2018, з 2019 року наукові установи почнуть оцінювати за новими правилами. Передбачається, що процес подання матеріалів та оцінювання відбуватиметься через спеціальну інформаційно-аналітичну систему. На семінарі розглянуто: 1) Покрокове заповнення установою в системі атестації заявки та інформаційних матеріалів; 2) Процедура подання заявки та інформаційних матеріалів до МОН України.

3. Порядок державної реєстрації та обліку науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій, який затверджений Наказом Міністерства освіти і науки України від 24 березня 2022 року № 271. - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0640-22#Text

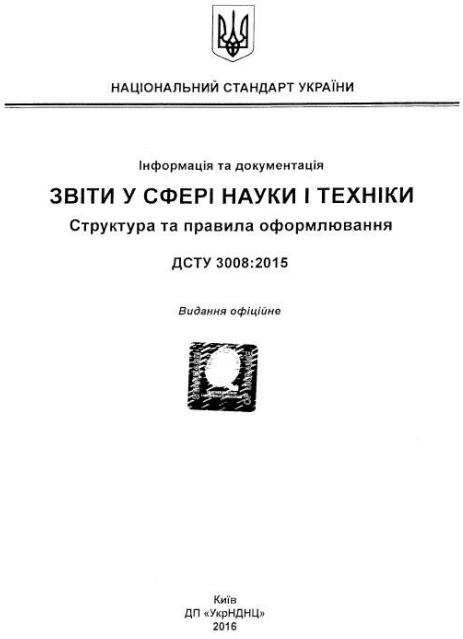

НАЦІОНАЛЬНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНИ

Інформація та документація

ЗВІТИ У СФЕРІ НАУКИ І ТЕХНІКИ

Структура та правила оформлювання

ДСТУ 3008:2015

Видання офіційне

Київ
ДП «УкрНДНЦ»
2016

4. Національний стандарт ДСТУ 3008:2015 Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання. - Київ: ДП УкрНДНЦ, 2015. - 31 с. - URL: http://www.knmu.kharkov.ua/attachments/3659_3008-2015.PDF Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1VrHx_cKuq9cSq0tIksiJepmgcOggSWb9/view

Анотація: Дата початку дії ДСТУ 3008:2015 01.07.2017. Дата прийняття ДСТУ 3008:2015 22.06.2015. ДСТУ 3008:2015 затверджено на заміну ДСТУ 3008-95. Затверджуючий документ Наказ від 22.06.2015 № 61 Про прийняття нормативних документів України, гармонізованих з міжнародними та європейськими нормативними документами, національних стандартів України, скасування нормативних документів України та міждержавних стандартів в Україні. Розробник ДСТУ 3008:2015 Український інститут науково-технічної і економічної інформації (УкрІНТЕІ). Цей стандарт установлює загальні вимоги до структурних елементів і правил оформлювання звітів у сфері науки й техніки. Стандарт поширюється на звіти про виконані теоретичні та/чи прикладні дослідження, науково-дослідні, дослідно-конструкторські, дослідно-технологічні роботи чи окремі їхні етапи. Цей стандарт застосовують науково-дослідні, проектні, конструкторські організації, навчальні заклади, науково-виробничі та виробничі підприємства й інші організації усіх форм власності. Його може бути застосовано в усіх сферах наукової діяльності, зокрема під час оформлення дисертацій, складання звітів за етапи та річних звітів за різними напрямами науково-технічної діяльності, посібників, підручників тощо.

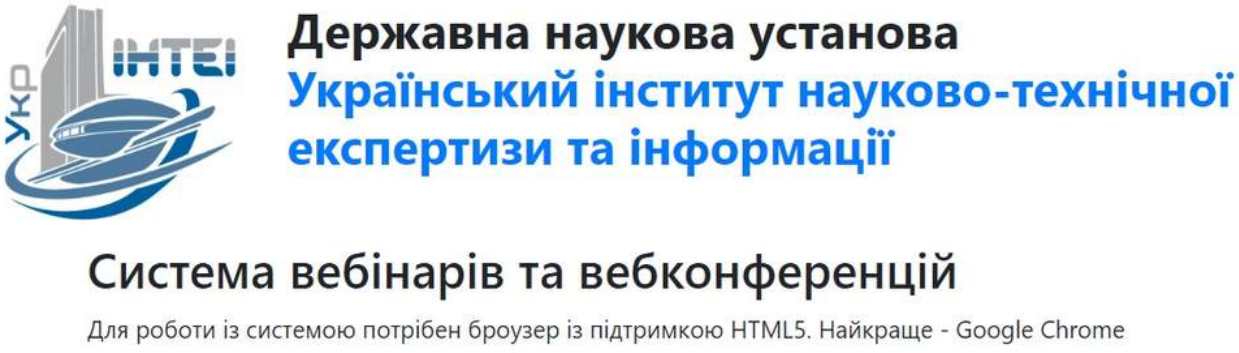

5. Система вебінарів та вебконференцій Державної наукової установи Український інститут науково-технічної експертизи та інформації. - http://webinar.ukrintei.ua/

Довідково: для роботи із системою потрібен броузер із підтримкою HTML5. Найкраще - Google Chrome.

References

1. Derzhavna online reiestratsiia ta oblik naukovo-doslidnykh, doslidno-konstruktorskykh robit i dysertatsii v Ukraini [State Online Registration and Record-Keeping of Research and Development Projects and Dissertations in Ukraine]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 3 (45). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/9085-derzhavna-online-reestratsiya-ta-oblik-naukovo-doslidnikh-doslidno-konstruktorskikh-robit-i-disertatsij-v-ukrajini (onovlena versiia vid 30.05.2023). [in Ukrainian].

БАЗА ДАНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ, ДОСЛІДНО-КОНСТРУКТОРСЬКИХ РОБІТ І ДИСЕРТАЦІЙ УКРАЇНИ[1]

Анотація. Довідкова публікація редакції знайомить читачів з базою даних науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій України, яку веде Український інститут науково-технічної експертизи та інформації (УкрІНТЕІ). Базу створено на основі інформаційного фонду на паперових і магнітних носіях; вона містить бібліографічну інформацію про виконані НДДКР, учені ради та захищені дисертації з усіх галузей знань. Описано джерела її формування: відомості надходять від виконавців НДДКР і авторів дисертацій під час державної реєстрації цих робіт, а на основі бази видаються друковані збірники «Бюлетень реєстрації НДДКР і ДР» та «Збірник рефератів, дисертацій НДР та ДКР». Наведено кількісні характеристики: близько 900 тисяч бібліографічних записів, зокрема 129 тисяч звітів і 121 тисяча дисертацій, щоденне поповнення, подання бібліографічних відомостей українською, російською та англійською мовами. Охарактеризовано умови доступу (комерційний і некомерційний для державних органів, автоматизований публічний каталог у читальній залі УкрІНТЕІ) та умови розповсюдження: копії документів надаються лише на підставі офіційного листа організації, установи чи закладу вищої освіти. Окремо наголошено, що дисертації є об'єктами права інтелектуальної власності відповідно до статей 41 і 54 Конституції України та книги четвертої Цивільного кодексу України, тому УкрІНТЕІ поширює інформацію про них лише на умовах, зазначених виконавцем в облікових документах; описано й порядок замовлення копій окремих розділів на електронному носії за номером державного обліку. Подано адреси бази даних дисертацій, бази НДДКР і Національного репозитарію академічних текстів України, де доступні повні тексти звітів зареєстрованих робіт, зразок офіційного листа щодо дозволу на користування дисертаційним фондом, перелік платних послуг і контакти інституту. Публікація допоможе дослідникам, аспірантам і рецензентам знаходити захищені дисертації та звіти НДДКР для огляду літератури й оцінки новизни власних досліджень.

Ключові слова: база даних дисертацій, НДДКР, УкрІНТЕІ, Національний репозитарій академічних текстів, державна реєстрація наукових робіт, інтелектуальна власність, доступ до наукової інформації, дисертаційний фонд.

Database of Research and Development Projects and Dissertations of Ukraine

Abstract. Access to completed research reports and defended dissertations matters for literature reviews and for assessing the novelty of new studies. This editorial reference article describes the database of research and development projects and dissertations of Ukraine maintained by the Ukrainian Institute of Scientific and Technical Expertise and Information (UkrINTEI). Built on an information collection held on paper and magnetic media, the database contains bibliographic records of completed R&D projects, academic councils and defended dissertations in all fields of knowledge. Records are supplied by project performers and dissertation authors during state registration, and the database underlies two printed series: a bulletin of registered R&D projects and dissertations and a collection of abstracts of dissertations and research reports. The article reports the size of the database (about 900,000 bibliographic records, including 129,000 reports and 121,000 dissertations), daily updating and records in Ukrainian, Russian and English. It explains the access conditions (commercial, and non-commercial for public authorities, plus a public catalogue in the UkrINTEI reading room) and the rule that copies are provided only upon an official letter from an organisation, institution or univer-

sity. Dissertations are treated as objects of intellectual property under Articles 41 and 54 of the Constitution of Ukraine and Book Four of the Civil Code of Ukraine, so UkrINTEI distributes information on them only on the terms set by the author. The article gives links to the dissertation database, the R&D database and the National Repository of Academic Texts of Ukraine, where full texts of registered reports are available, together with a sample request letter, a list of paid services and contact details. It helps researchers and postgraduate students find relevant studies.

Keywords: dissertation database, research and development, UkrINTEI, National Repository of Academic Texts, state registration of research, intellectual property, access to scientific information.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 31.05.2023.*

Повний текст

Бібліографічні відомості подаються українською, російською і англійською мовами. **Обсяг бази даних: близько 900 тисяч бібліографічних записів,** в т.ч. 129 тисяч звітів і 121 тисяча дисертацій.

Режим поповнення: щоденний.

Умови доступу: комерційний і некомерційний (для державних органів). Автоматизований публічний каталог в читальній залі УкрІНТЕІ для обслуговування абонентів.

Умови розповсюдження: копії документів надаються тільки згідно офіційного листа організації, установи, ВНЗ.

База даних дисертацій

База даних дисертацій - https://okd.ukrintei.ua/ **Копіювання інформації.** Дисертації є об’єктами права інтелектуальної власності (відповідно до статей 41 і 54 Конституції

України та книги четвертої Цивільного кодексу України). УкрІНТЕІ має право на поширення інформації про дисертації відповідно до умов, зазначених виконавцем в облікових документах. Вибір розділів або підбір дисертацій для запису на електронний носій проводиться самостійно та виписуються: N держобліку дисертації та розділи, які потрібно записати на електронний носій.

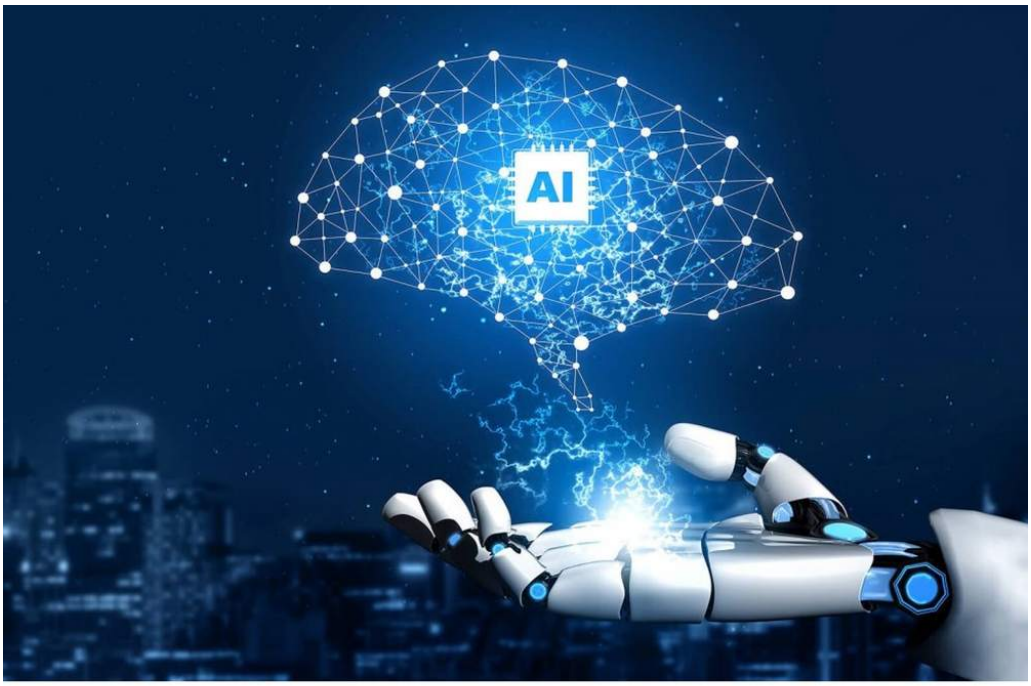

База даних НДДКР

База даних НДДКР - https://nddkr.ukrintei.ua/

Повні тексти звітів зареєстрованих робіт (НДДКР) доступні для ознайомлення в Національному репозитарії академічних текстів України - https://nrat.ukrintei.ua/

Довідково надається зразок офіційного листа організації, установи, ВНЗ щодо отримання дозволу на користування дисертаційним фондом електронної бібліотеки у зв'язку з роботою над науковою темою - https://docs.google.com/document/d/e/edit Перелік платних послуг - http://www.uintei.kiev.ua/page/informaciyni-poslugy

Контакти: тел.: +38 (044) 521-00-56, факс + 38 044 528-00-68, e-mail: nddkr@uintei.kiev.ua

References

1. Baza danykh naukovo-doslidnykh, doslidno-konstruktorskykh robit i dysertatsii Ukrainy [Database of Research and Development Projects and Dissertations of Ukraine]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 3 (45). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/9092-baza-danikh-naukovo-doslidnikh-doslidno-konstruktorskikh-robit-i-disertatsij-ukrajini (onovlena versiia vid 31.05.2023). [in Ukrainian].

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ВИРІШУВАНИХ ПИТАНЬ, МЕЖІ КОМПЕТЕНЦІЇ, ПРАВА ПСИХОЛОГІВ РЕЄСТРУ ПСИХОЛОГІВ, ЯКІ ЗАЛУЧАЮТЬСЯ ДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ЗА УЧАСТЮ МАЛОЛІТНІХ, НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ЗАЛУЧЕННЯ В КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ[1]

Назаров О. А.

DOI: 10.53672/ej.1.2023.01[1] Check for updates

Анотація. Із 7 лютого 2023 р. в Україні діє пілотний проєкт залучення психологів до кримінальних проваджень за участю малолітніх і неповнолітніх осіб через регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, а Координаційний центр з надання правової допомоги формує відповідний Реєстр психологів. Назаров О. А. аналізує правове підґрунтя цього механізму й окреслює, які питання може вирішувати такий психолог, де пролягають межі його компетенції та якими правами він наділений. Автор спирається на Конвенцію ООН про права дитини, закон 2021 р. щодо імплементації Ланцаротської конвенції, спільний наказ Мін'юсту, МВС і Офісу Генерального прокурора № 493/5/67/32 від 07.02.2023, наказ Мін'юсту № 1326/5 від 13.04.2023 про ведення Реєстру й конкурсний відбір, наказ Координаційного центру № 235-аг від 15.05.2023, а також на статті 71, 72, 77, 122, 226–228, 236, 354, 484–486 КПК України. Простежено історію ініціативи (з квітня 2022 р., за участі Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх, правоохоронних органів і ЮНІСЕФ), названо регіони пілотного проєкту й суб'єктів, на запит яких залучають психолога: слідчого, прокурора, ювенального поліцейського, слідчого суддю, суд. Автор розмежовує участь психолога в допиті та інших слідчих (розшукових) діях і його можливу роль спеціаліста, зокрема залученого стороною захисту, з правом надавати висновки під час розслідування кримінальних проступків. Запропоновано орієнтовний перелік запитань до психолога щодо укладу життя й виховання неповнолітнього, його вікових і соціально-психологічних рис, рівня розвитку та ознак розумової відсталості, не пов'язаної з психічною хворобою. Наголошено, що психолог не вирішує правових питань, зокрема про винуватість інших осіб чи достовірність показань дитини, а власне «розслідування», висновок про факт насильства або обіцянки дитині виходять за межі його компетенції. Згадано також впровадження моделі «Барнахус». Стаття корисна психологам, слідчим, прокурорам, адвокатам і суддям.

Ключові слова: Реєстр психологів, психолог у кримінальному провадженні, малолітні та неповнолітні особи, допит дитини, безоплатна вторинна правова допомога, межі компетенції психолога, спеціаліст, КПК України, правосуддя, дружнє до дитини, модель «Барнахус».

Indicative List of Issues to Be Resolved, Limits of Competence and Rights of Psychologists Included in the Register of Psychologists Engaged in Criminal Proceedings Involving Minors, and Specifics of Their Engagement in Criminal Proceedings

Nazarov O. A.

Abstract. Since 7 February 2023 Ukraine has run a pilot project under which psychologists are engaged in criminal proceedings involving children through regional centres for free secondary legal aid, and the Legal Aid Coordination Centre maintains a Register of such psychologists. Nazarov O. A.

analyses the legal basis of this mechanism and defines the issues such a psychologist may address, the limits of their competence and their rights. The study draws on the UN Convention on the Rights of the Child, the 2021 law implementing the Lanzarote Convention, joint order No. 493/5/67/32 of the Ministry of Justice of Ukraine, the Ministry of Internal Affairs and the Office of the Prosecutor General, Ministry of Justice order No. 1326/5 of 13 April 2023, the Coordination Centre's order No. 235-ag of 15 May 2023 and Articles 71, 72, 77, 122, 226–228, 236, 354 and 484–486 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. The paper traces the initiative since April 2022, names the pilot regions and the authorities that may request a psychologist, and distinguishes the psychologist's presence during interviews and other investigative actions from the role of a specialist, including one engaged by the defence, who may give opinions in the investigation of criminal misdemeanours. An indicative list of questions is proposed on a minor's living conditions and upbringing, age-related and socio-psychological traits, level of development and signs of intellectual disability unrelated to mental illness. The psychologist does not decide legal issues such as guilt or the credibility of a child's testimony; conducting one's own investigation or making promises to the child exceeds their competence. The Barnahus model is also mentioned.

Keywords: register of psychologists, psychologist in criminal proceedings, minors, child interview, free secondary legal aid, limits of competence, specialist, Criminal Procedure Code of Ukraine, child-friendly justice, Barnahus.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 16.06.2023; у номері — 30.06.2023; DOI:* ***10.53672/ej.1.2023.01***[1].

Повний текст

Текст роботи.

З 27 вересня 1991 року в Україні набула чинності і стала частиною національного законодавства Конвенція ООН про права дитини, яка була ратифікована Україною 27 лютого 1991 року. Конвенція ООН про права дитини є основним міжнародно-правовим документом обов'язкового характеру, що закріплює гарантії прав дитини в державах-учасницях. Ратифікувавши Конвенцію, Україна взяла на себе зобов’язання забезпечувати всі права, передбачені цією Конвенцією, за кожною дитиною, і щоб в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділялася якнайкращому забезпеченню інтересів дитини. З дати ратифікації Конвенції про права дитини в Україні було прийнято значну кількість нормативно-правових актів, спрямованих на вдосконалення законодавства у сфері захисту прав дітей, впровадження міжнародних стандартів у цій сфері з урахуванням положень Конвенції про права дитини та інших міжнародно-правових документів, які визначають міжнародні зобов’язання України щодо захисту прав дитини в окремих сферах [8]. **18 лютого 2021 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції)»**, яким, зокрема, на законодавчому рівні гарантовао проведення опитування дитини, яка постраждала від сексуального насильства або стала його свідком (очевидцем), **із застосуванням дружньої до дитини методики**. 30-31 серпня 2022 року під час роботи чергової сесії Комітету з прав дитини в м. Жене-

ва (Швейцарія) Україна вчергове звітувала про виконання Конвенції про права дитини (п'ята та шоста об'єднані доповіді). За результатами звітування Україна отримала Заключні зауваження та рекомендації Комітету з прав дитини, які є основою для подальших кроків країни щодо виконання Конвенції про права дитини та подолання системних проблем у сфері забезпечення прав дітей в Україні.

Починаючі з квітня 2022 року в Україні була розпочата робота зі створення Реєстру психологів [10], навчених працювати з дітьми, які постраждали від насильства. Вказана робота була спільною ініціативою Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх (далі - МКР), Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ, Національної поліція України, Міністерства юстиції України, Координаційного центру з надання безоплатної правової допомоги та Всеукраїнського громадського Центру "Волонтер", що підтримана Представництвом Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні (UNICEF Ukraine).

Створення Реєстру психологів, які залучатимуться до опитування/допиту дітей було заплановано відповідно до «Плану заходів з реалізації Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року», затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Метою запровадження Реєстру психологів є захист прав та забезпечення найкращих інтересів дітей, які стали свідками, жертвами злочинів або самі вчинили правопорушення, через забезпечення їм доступу до послуг кваліфікованого психолога під час проведення з ними слідчих (розшукових) дій, допиту/опитування за участі малолітньої чи неповнолітньої дитини, зокрема і під час здійснення кримінального/судового провадження. На думку дитячої адвокатки та залученої експертки МКР Тамари Бугаєць, «фактично, психолог — перекладач з дитячої мови. Він немов би перекладає питання, які цікавлять досудове слідство, на мову, яка буде зрозуміла дитині, та допомагає їй також бути почутою. До такої важливої справи має долучатися не просто психолог, який має диплом, — він мусить бути обізнаний у процесуальних особливостях. Тому психологи, які увійдуть до Реєстру, проходять спеціалізоване навчання» [9]. **Психолог з Реєстру залучатиметься уповноваженою особою:**

- на запит слідчого чи прокурора для участі у опитуванні або слідчій (розшуковій) дії (зокрема і допиті);

- на запит ювенального поліцейського для участі під час опитування дитини;

- на запит слідчого судді або суду у випадках, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України та іншими нормативно-правовими документами.

Активна фаза на державному рівні запровадження Реєстру психологів, була розпочата на початку 2023 року. А саме, з 07.02.2023 року в Україні запроваджено пілотний проєкт щодо залучення психологів до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Визначено регіони для запровадження пілотного проєкту це Дніпропетровська, Житомирська, Івано-Франківська, Київська, Львівська, Одеська, Чернігівська області та місто Київ. Наказом Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України та Офіса Генерального прокурора № 493/5/67/32 від 07.02.2023 "Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо залучення психологів до кримінальних прова-

джень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги" затверджено Порядок реалізації пілотного проєкту щодо залучення психологів до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги [2] (далі - Порядок). Відовідно до п. 2 Порядку в Україні створюється Реєстр психологів, які залучаються до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги. До Реєстру психологів Координаційний центр включає осіб, які успішно пройшли конкурс з відбору психологів, які можуть залучатися до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги (далі - конкурс з відбору психологів).

13.04.2023 наказом Міністерства юстиції України № 1326/5 від 13.04.2023 **затверджено Порядок ведення Координаційним центром з надання правової допомоги Реєстру психологів**, які залучаються до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, Порядку проведення конкурсу з відбору психологів, які можуть залучатися до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги [3].

15 травня 2023 року відповідно до наказу Координаційного центру з надання правової допомоги (далі – Координаційний центр) від 15 травня 2023 року № 235-аг було розпочато проведення Конкурсу з відбору психологів, які можуть залучатися до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги» [4]. Конкурс триває з 15 травня по 24 липня 2023 року з відбору психологів з метою їх включення до Реєстру психологів, які можуть залучатися до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги (далі – Реєстр). Психолог, якого включено до Реєстру, зможе отримувати доручення від регіонального(их) центру (ів) з надання безоплатної вторинної правової допомоги щодо залучення психолога до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб за відповідним запитом слідчого, дізнавача, прокурора, слідчого судді, суду відповідно до Порядку реалізації пілотного проєкту щодо залучення психологів до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, затвердженого наказом Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора 07 лютого 2023 року № 493/5/67/32 (далі – пілотний проєкт). **Оплата послуг психологів за виконання доручення щодо залучення психологів до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб, виданого регіональним центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги у межах пілотного проєкту, здійснюватиметься за міжнародної технічної допомоги** [5].

Поряд з викладеним, заслуговує на увагу заходи, які вчиняються в Україні щодо **запровадження проєкту «Впровадження моделі Барнахус для захисту дітей-постраждалих від насильства»**, що імплементується "Право на здоров'я" (HealthRight International) в Україні (МБФ «Українська фундація громадського здоров’я»), за підтримки Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні UNICEF Ukraine. Протягом

останніх декількох років МКР активно працює над впровадженням в Україні моделі Барнахус, і зараз, під час війни, цей процес набув особливого значення. Діяльність Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх підтримується UNICEF Ukraine. Успішним підсумком виконання проєкту має стати **створення та майбутня робота Центру захисту соціально-психологічної підтримки у процесі правосуддя дітей, які постраждали або стали свідками насильства**. Планується, що Центр захисту соціально-психологічної підтримки у процесі правосуддя дітей, які постраждали або стали свідками насильства (модель «Барнахус») буде надавати комплексну соціальну, психологічну, правову, медичну й інші види допомоги та послуги дітям – потерпілим та свідкам у провадженнях щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних із насильством. Діяльність Центру спрямовується на дітей віком до 18 років. На теперішній час в Україні тривають тренінги для фахівців, які залученні до створення та майбутньої роботи Центру захисту соціально-психологічної підтримки у процесі правосуддя дітей, які постраждали або стали свідками насильства [6].

Таким чином, підсумовуючи вищенаведене, слід відмітити, що міжнародні стандарти захисту прав та інтересів дітей закріплюють, що правосуддя завжди має бути доброзичливим до дитини, незалежно від того, хто вона і що вчинила [1]. Правосуддя, дружнє до дитини, передбачає ставлення до дитини з гідністю, повагою, турботою та справедливістю. У кримінальних провадженнях за участю дитини важлива участь саме психолога, який має вищу освіту за спеціальністю психолога та має бути обізнаний в галузі дитячої, підліткової та юнацької психології. При роботи з дітьми, психологи як державні, такі приватні, мають керуватися статтею 3 Конвенції ООН про захист прав дитини, яка була ратифікована Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91, а саме: **в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини.**

В даній роботі пропонується розглянути більш детально орієнтовний перелік вирішуваних питань, межі компетенції, права психологів та особливості їх залучення до кримінальних проваджень за участю дітей в сучасних умовах, оскільки трапляються випадки виходу за межі компетенції психологами, які залучаються упоноваженими особами до цієї роботи.

Метою та завданнями залучення психолога в рамках КПК та ювенальної юстиції є:

- забезпечення найкращих інтересів дитини у кримінальних провадженнях,

- захист прав дитини,

- впровадження ефективнішого правосуддя дружнього до дитини,

- уникнення повторної травматизації малолітньої, неповнолітньої особи – учасника кримінального провадження,

- уникнення негативного впливу на неповнолітнього при прийнятті процесуальних рішень.

Виходом за межі компетенції психолога, який працює з дітьми є:

- Проведення самостійного "розслідування" та збір інформації про дитину / обставини події.

- Визначати чи було насильство чи ні.

- Перекладати на дитину відповідальність за рішення щодо повідомлення до правоохоронних органів.

- Надавати коментарі на рахунок результативності проведення розслідування.

- Здійснювати деталізацію обставин подій до момента відібрання поліцією показів.

- Надавати обіцянки (наприклад, "Його/її посадять, якщо ти розкажеш").

Слідчий, дізнавач, прокурор, слідчий суддя, суд можуть залучити в порядку, установленому Кримінальним процесуальним кодексом України, визначеного регіональним центром психолога. Психолог за КПК може бути залучений в тому числі у якості спеціаліста стороною захисту самостійно (ч. 2 ст. 71 КПК), а саме: спеціаліст може бути залучений сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування для надання висновків у випадках, передбачених пунктом 7 частини четвертої цієї статті. Так, відповідно до пункту 7 ч. 4 ст 71 КПК, спеціаліст має право надавати висновки з питань, що належать до сфери його знань, під час досудового розслідування кримінальних проступків, у тому числі у випадках, передбачених частиною третьою статті 214 КПК України.

Спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками і може надавати консультації, пояснення, довідки та висновки під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок (ч. 1 ст. 71 КПК). Спеціаліст може бути залучений для надання висновків у випадках, передбачених пунктом 7 частини четвертої цієї статті. Тобто спеціаліст має право надавати висновки з питань, що належать до сфери його знань, під час досудового розслідування кримінальних проступків, у тому числі у випадках, передбачених частиною третьою статті 214 цього Кодексу (пункт 7 ч. 4 ст. 71 КПК). Спеціаліст має право надавати довідки з питань, що належать до сфери його знань, у випадках, передбачених частиною третьою статті 245-1 цього Кодексу. За завідомо неправдивий висновок спеціаліст несе відповідальність, встановлену законом (ч.2 ст. 72 КПК). Спеціаліст має право одержувати винагороду за виконану роботу та відшкодування витрат, пов'язаних із його залученням до кримінального провадження (пункт 5 ч. 4 ст. 71 КПК). Спеціаліст зобов'язаний заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених цим Кодексом (пункт 4 ч. 5 ст. 71 КПК), а саме у разі якщо він особисто, його близькі родичі чи члени його сім'ї заінтересовані в результатах кримінального провадження або існують інші обставини, які викликають обґрунтовані сумніви в його неупередженості (ст. 77 КПК). Витрати, пов'язані із залученням спеціалістів несе сторона кримінального провадження, яка залучила спеціаліста, крім випадків встановлених КПК. Залучення стороною обвинувачення спеціалістів або судом здійснюються за рахунок коштів, що за цільовим призначенням виділяються із Державного бюджету України (ч. 1, 2 ст. 122 КПК).

Підставами залучення психолога можуть бути (перелік не є виключним):

- допит малолітньої або неповнолітньої особи (ст. 226, 354 КПК),

- проведення слідчих (розшукових) дій за участю малолітньої або неповнолітньої особи (ст. 227 КПК),

- пред'явлення особи для впізнання (ст. 228 КПК),

- виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи (ст. 236 КПК).

Права психолога за прямими нормами КПК (ст. ст. 226, 227 КПК):

Психолог має право при допиті заперечувати проти запитань та ставити свої запитання дитині (ст. 226 КПК). Тривалість допиту дитини не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом - понад дві години на день (ст. 226 КПК). Психолог має право під час слідчої (розшукової) дії за дозволом ставити уточнюючі запитання малолітній або неповнолітній особі (ст. 227 КПК).

Однак перелік прав спеціаліста психолога у разі залучення стороною захисту може бути значно більшим (ст. 71 КПК).

Межі компентенції психолога (витребувані знання та навички психолога) за КПК України. Психолог в КПК займається виявленням та допомогає у врахуванні під час допиту, слідчої (розшукової) дії, заходах ювенальної юстиції:

- психологічних особливості укладу життя (ст. 484 КПК) та виховання неповнолітнього (ст. 485 КПК),

- вікових та психологічних особливостей неповнолітнього, його соціально-психологічних рис особи (ст. 484 КПК),

- рівня розвитку неповнолітнього (ст. 485 КПК),

- даних про розумову відсталість неповнолітнього, не пов'язану з психічною хворобою (ст. 485 КПК).

Орієнтовний перелік питань до психолога щодо опитування дитини під час допиту, слідчої (розшукової) дії в рамках КПК, заходах ювенальної юстиції:

- Які наявні психологічні особливості укладу життя та виховання неповнолітнього (вказується прізвище, ім'я, по батькові дитини) повідомляються дитиною?

- Які вікові та психологічні особливості, соціально-психологічні риси особи спостерігаються у неповнолітнього (вказується прізвище, ім'я, по батькові дитини)? Чим вони обгрунтовуються?

- Який рівень розвитку та його ознаки проявляються у неповнолітнього (вказується прізвище, ім'я, по батькові дитини) під час бесіди? Чим вони обгрунтовуються?

- Чи наявні у неповнолітнього (вказується прізвище, ім'я, по батькові дитини) ознаки розумової відсталості, які не пов'язані з психічною хворобою? Чим вони обгрунтовуються?

- Які аргументи та причини власної поведінки повідомляє дитина в контексті досліджуваної ситуації?

Психолог не має право вирішувати правові питання винності інших осіб, достовірності наданих показань дитиною, інші правові питання, які віднесені до компетенції відповідних органів, суду, служб тощо.

Витяги зі статей Кримінального процесуального кодексу України

Стаття 226. Особливості допиту малолітньої або неповнолітньої особи

1. Допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться у присутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідності - лікаря.

2. Допит малолітньої або неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом - понад дві години на день.

3. Особам, які не досягли шістнадцятирічного віку, роз'яснюється обов'язок про необхідність давання правдивих показань, не попереджуючи про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання.

4. До початку допиту особам, зазначеним у частині першій цієї статті, роз'яснюється їхній обов'язок бути присутніми при допиті, а також право заперечувати проти запитань та ставити запитання.

Стаття 227. Участь законного представника, педагога, психолога або лікаря у слідчих (розшукових) діях за участю малолітньої або неповнолітньої особи

1. При проведенні слідчих (розшукових) дій за участю малолітньої або неповнолітньої особи забезпечується участь законного представника, педагога або психолога, а за необхідності - лікаря.

2. До початку слідчої (розшукової) дії законному представнику, педагогу, психологу або лікарю роз'яснюється їхнє право за дозволом ставити уточнюючі запитання малолітній або неповнолітній особі.

3. У виняткових випадках, коли участь законного представника може завдати шкоди інтересам малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого, слідчий, прокурор за клопотанням малолітнього або неповнолітнього чи з власної ініціативи має право обмежити участь законного представника у виконанні окремих слідчих (розшукових) дій або усунути його від участі у кримінальному провадженні та залучити замість нього іншого законного представника.

Стаття 228. Пред'явлення особи для впізнання

8. При пред'явленні особи для впізнання можуть бути залучені спеціалісти для фіксування впізнання технічними засобами, психологи, педагоги та інші спеціалісти.

Стаття 236. Виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи

З метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, слідчий, прокурор для участі в обшуку має право запросити спеціалістів.

Стаття 354. Особливості допиту малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого

1. Допит малолітнього свідка і, за розсудом суду, неповнолітнього свідка проводиться в присутності законного представника, педагога чи психолога, а за необхідності – лікаря.

2. Свідку, який не досяг шістнадцятирічного віку, головуючий роз'яснює обов'язок про необхідність давати правдиві показання, не попереджуючи про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання, і не приводить до присяги.

3. До початку допиту законному представнику, педагогу, психологу або лікарю роз'яснюється їхній обов'язок бути присутніми під час допиту, а також право протестувати проти запитань та ставити запитання. Головуючий має право відвести поставлене питання.

4. У випадках, коли це необхідно для об'єктивного з'ясування обставин та/або захисту прав малолітнього чи неповнолітнього свідка, за ухвалою суду він може бути допитаний поза залом судового засідання в іншому приміщенні з використанням відеоконференції (дистанційне судове провадження).

5. Допит малолітнього або неповнолітнього потерпілого проводиться з дотриманням правил, передбачених цією статтею.

Відповідно до частини 2 статті 484 КПК України щодо порядку кримінального провадження щодо неповнолітніх передбачається, що під час кримінального провадження щодо неповнолітнього мають бути враховані звичайний уклад життя неповнолітнього, його вікові та психологічні особливості, вислухані аргументи неповнолітнього.

Відповідно до пункту 1-4 частини 1 статті 485 КПК України під час досудового розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми з'ясовуються рівень розвитку, інші соціально-психологічні риси особи, які необхідно враховувати при індивідуалізації відповідальності чи обранні заходу виховного характеру. За наявності даних про розумову відсталість неповнолітнього, не пов'язану з психічною хворобою, повинно бути також з'ясовано, чи міг він повністю усвідомлювати значення своїх дій і в якій мірі міг керувати ними. Ставлення неповнолітнього до вчиненого ним діяння, умови життя та виховання неповнолітнього, наявність дорослих підбурювачів та інших співучасників кримінального правопорушення.

Відповідно до частини 1, 2 статті 486 КПК України, вирішується питання призначення комплексної психолого-психіатричної і психологічної експертизи неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого. Так, у разі необхідності для вирішення питання про наявність у неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого психічного захворювання чи затримки психічного розвитку та його здатності повністю або частково усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними в конкретній ситуації призначається комплексна психолого-психіатрична експертиза. Для з'ясування рівня розвитку, інших соціально-психологічних рис особи неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого, які необхідно враховувати при призначенні покарання і обранні заходу виховного характеру, може бути призначена психологічна експертиза.

Довідкова інформація. 5 квітня 2023 року відбувся вебінар на тему: «Юридично-психологічні аспекти роботи психолога з дитиною, яка опинилася у контакті з системою правосуддя». Під час якого було розглянуто такі теми:

? Що означає «доступ дитини до правосуддя».

? Яких принципів правосуддя, дружнього до дитини, важливо дотримуватись під час контакту з дитиною.

? Які є процесуальні статуси дитини, яка зустрілася з системою правосуддя, та які права має дитина.

? Звідки береться «складна поведінка» дитини.

? Вплив насильства на розвиток дитини: що важливо враховувати психологу.

? Психологічні особливості дитини в контакті та конфлікті з законом.

? Роль залученого психолога у доступі дитини до правосуддя: основні завдання, межі компетенції, етичні аспекти.

Перегляд Вебінару буде корисним для широкого кола фахівців, які працюють у площині захисту прав дитини, та передовсім для психологів, освітян, працівників соціальної сфери, поліцейських, адвокатів тощо.

Відео: https://www.youtube.com/embed/GXUI4MS6jRo

Список використаних джерел:

1. Чи потрібен реєстр психологів, педагогів та лікарів, які залучатимуться під час кримінального провадження за участю дитини? Дата публікації 13.10.2020. https://www.prostir.ua/?library=chy-potriben-rejestr-psyholohiv-pedahohiv-ta-likariv-yaki-zaluchatymutsya-pid-chas-kryminalnoho-provadzhennya-za-uchastyu-dytyny

2. Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України та Офісу Генерального прокурора № 493/5/67/32 від 07.02.2023 "Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо залучення психологів до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги". - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0247-23#Text

3. Наказ Міністерства юстиції України № 1326/5 від 13.04.2023 "Про затвердження Порядку ведення Координаційним центром з надання правової допомоги Реєстру психологів, які залучаються до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, Порядку проведення конкурсу з відбору психологів, які можуть залучатися до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги. - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-23#n8

4. Наказ Координаційного центру з надання правової допомоги від 15 травня 2023 року № 235- аг «Про проведення конкурсу з відбору психологів, які можуть залучатися до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні

центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги» - https://legalaid.gov.ua/wp-content/uploads/2023/05/nakaz-pro-konkurs-z-vidboru-psyhologiv.pdf

5. Оголошено Конкурс з відбору психологів. Новини Міністерства освіти і науки України. Опубліковано 12 червня 2023 року. - https://mon.gov.ua/ua/news/ogolosheno-konkurs-z-vidboru-psihologiv

6. В Полтаві розпочався дводенний тренінг для фахівців, які залученні до створення та майбутньої роботи Центр захисту соціально-психологічної підтримки у процесі правосуддя дітей, які постраждали або стали свідками насильства. 02 травня 2023. - URL: https://www.facebook.com/inccojj/posts/pfbid0kXtYy9nJZgtj131XAbCND1iiKerRcW8JLVCJ59tKXcxUYBknF3Um5ZvmE6riGvVVl

7. Конвенція ООН про права дитини. -

8. Впровадження міжнародних стандартів забезпечення прав дитини в системі правосуддя в Україні. - https://inccojj.inform.org.ua/systema_pravosuddya

9. В Україні з'явиться Реєстр психологів, навчених працювати з дітьми, які постраждали від насильства. Дата публікації 23.06.2022 - https://minjust.gov.ua/news/ministry/v-ukraini-zyavitsya-reestr-psihologiv-navchenih-pratsyuvati-z-ditmi-yaki-postrajdali-vid-nasilstva

10. Конкурсний відбір психологів з метою їх включення до Реєстру психологів, які залучатимуться до опитування/допиту за участю дітей. - https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSecINKKGMf53kq_c82rn1jqS5GPPHExEb2l8g_4N7NMkF6ixw/viewform?pli=1

11. Міжвідомча координаційна рада з питань правосуддя щодо неповнолітніх в мережі Фейсбук. - https://www.facebook.com/inccojj/

References

1. Nazarov O. A. Oriientovnyi perelik vyrishuvanykh pytan, mezhi kompetentsii, prava psykholohiv Reiestru psykholohiv, yaki zaluchaiutsia do kryminalnykh provadzhen za uchastiu malolitnikh, nepovnolitnikh osib ta osoblyvosti yikh zaluchennia v kryminalnykh provadzhenniakh [Indicative List of Issues to Be Resolved, Limits of Competence and Rights of Psychologists Included in the Register of Psychologists Engaged in Criminal Proceedings Involving Minors, and Specifics of Their Engagement in Criminal Proceedings]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 3 (45). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2023.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/9261-orientovnij-perelik-virishuvanikh-pitan-mezhi-kompetentsiji-prava-psikhologiv-ta-osoblivosti-jikh-zaluchennya-do-kriminalnikh-provadzhen-za-uchastyu-ditej-v-suchasnikh-umovakh (onovlena versiia vid 07.11.2026). [in Ukrainian].

ВИТЯГ ПРО НЕСУДИМІСТЬ. ОТРИМАТИ ВИТЯГ ОНЛАЙН БЕЗКОШТОВНО (ВАРІАНТИ: ПОВНИЙ ТА СКОРОЧЕНИЙ)[1]

Анотація. Практичний довідковий матеріал редакції присвячено витягу про несудимість, тобто документу з інформацією про притягнення особи до кримінальної відповідальності, наявність чи відсутність судимості або обмежень, передбачених кримінальним процесуальним законодавством України. Тема важлива тому, що такий витяг вимагають у багатьох юридично значущих ситуаціях: під час працевлаштування, усиновлення, встановлення опіки (піклування), створення прийомної сім'ї чи дитячого будинку сімейного типу, оформлення візи, громадянства, дозволу на зброю, ліцензій на діяльність з вибуховими матеріалами, наркотичними засобами, психотропними речовинами й прекурсорами, участі в публічних закупівлях, а також для подання до територіального центру комплектування та соціальної підтримки. На основі опису державної послуги на порталі «Дія» викладено покроковий алгоритм онлайн-звернення: авторизація, перевірка особистих даних, вибір типу витягу й мети запиту, зазначення змінених персональних даних і місця народження. Наведено строки: подання заяви займає до 5 хвилин, витяг формується протягом 10 робочих днів, а якщо дані потребують додаткової перевірки, то протягом 30 календарних днів; послуга безоплатна, отримати її можуть особи, яким виповнилося 14 років. Готовий документ надходить на електронну пошту й зберігається в особистому кабінеті в розділі отриманих документів. Розмежовано короткий витяг, що містить лише відомості про наявність чи відсутність судимості, і повний, який відображає також факти притягнення до кримінальної відповідальності, зокрема тоді, коли судимість відповідно до Кримінального кодексу України погашена чи знята. Пояснено, як перевірити чинність витягу на сайті МВС України та як отримати електронний підпис в акредитованому центрі сертифікації ключів (орієнтовна вартість близько 200 грн) або безоплатно через «Приват24» чи відділення банку; ключ радять зберігати на знімному носії. Матеріал корисний громадянам, адвокатам, кадровим службам і особам, які оформлюють опіку чи усиновлення.

Ключові слова: витяг про несудимість, судимість, кримінальна відповідальність, електронні послуги, портал «Дія», повний витяг, короткий витяг, електронний підпис, МВС України.

Certificate of No Criminal Record: Obtaining the Extract Online Free of Charge (Full and Short Versions)

Abstract. A certificate of no criminal record is required in many legally significant situations, from employment and adoption to visa, citizenship and weapons permit applications. This editorial reference article explains what the extract from the criminal records contains and how to obtain it free of charge through the Diia public services portal. The extract provides information on criminal liability, on the presence or absence of a criminal record and on restrictions under the criminal procedure legislation of Ukraine. The article lists the situations in which it is needed, including guardianship, foster families and family-type children's homes, licences for explosives and for narcotic drugs, psychotropic substances and precursors, public procurement and submission to a territorial recruitment and social support centre. A step-by-step online procedure is described: authorisation, checking personal data, choosing the type and purpose of the extract, and indicating changes of personal data and the place of birth. Submitting the application takes up to five minutes; the extract is issued within ten working days or, if additional verification is required, within thirty calendar days, and it is sent by e-mail and stored in the user's account. The service is free and available to persons aged 14 and over. The

article explains the difference between the short extract, which states only whether a person has a criminal record, and the full extract, which also shows past criminal liability, including expunged or removed convictions. Readers learn how to verify the extract on the website of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and how to obtain an electronic signature from an accredited key certification centre or free of charge through Privat24. The material is a practical aid for citizens, lawyers and human resources departments.

Keywords: certificate of no criminal record, criminal record, criminal liability, e-government services, Diia portal, full extract, short extract, electronic signature.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 29.06.2023.*

Повний текст

Як отримати послугу Онлайн?

1. Натисніть Отримати витяг та зареєструйтеся або авторизуйтеся зручним для вас способом.

2. Перевірте свої дані.

3. Виберіть тип витягу: короткий або повний.

4. Виберіть мету запиту витягу про несудимість.

5. Якщо змінювали особисті дані, зазначте цю інформацію у заяві.

6. Додайте інформацію про ваше місце народження.

7. Протягом 10 робочих днів витяг буде готовий. Якщо дані потребують додаткової перевірки — протягом 30 календарних днів.

8. Готовий витяг про несудимість надійде на вашу електронну пошту. Також його можна завантажити в особистому кабінеті в розділі Отримані документи.

Результат: Ви отримаєте витяг про несудимість на електронну пошту.

Часті питання та відповіді

Що це за витяг? Це витяг, що містить інформацію про притягнення до кримінальної відповідальності, відсутність (наявність) судимості або обмежень, передбачених кримінально-процесуальним законодавством України.

Хто може отримати витяг про несудимість? Користувачі, яким виповнилося 14 років.

В яких життєвих ситуаціях може знадобитися витяг про несудимість? Витяг знадобиться:

- для усиновлення, установлення опіки (піклування), створення прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу;

- для оформлення візи для виїзду за кордон;

- для надання до установ іноземних держав;

- під час оформлення на роботу;

- для оформлення дозволу на придбання, зберігання та носіння зброї, оформлення ліцензії на здійснення господарської діяльності з виробництва вибухових матеріалів промислового призначення;

- для оформлення ліцензії на здійснення господарської діяльності з розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації відпуску) ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

- під час оформлення участі у процедурі публічної закупівлі / спрощеної публічної закупівлі;

- для оформлення набуття громадянства;

- для подання до територіального центру комплектування та соціальної підтримки;

- для пред'явлення за місцем вимоги.

Чим відрізняються «повний» та «скорочений» тип витягів? «Короткий» витяг включатиме лише відомості про відсутність/наявність судимості, «повний» витяг — відомості про притягнення до кримінальної відповідальності, відсутність/наявність судимості або обмежень, передбачених кримінально-процесуальним законодавством України. В одних випадках особа має лише довести, що вона не має судимості, в інших — має бути підтверджено, що особа не лише не має судимості, але й ніколи не була засуджена, навіть якщо судимість відповідно до Кримінального кодексу України була погашена чи знята.

Як можна перевірити чинність витягу? Витяг можна перевірити на сайті Міністерства внутрішніх справ України за посиланням.

Скільки часу потрібно чекати на витяг? Якщо з даними все гаразд, ви отримаєте витяг протягом 10 робочих днів. Якщо вони потребують додаткової перевірки — протягом 30 календарних днів.

Що робити, якщо в мене немає електронного підпису? Зверніться до будь-якого акредитованого центру сертифікації ключів. Заповніть реєстраційну форму, свої паспортні дані та номер платника податків. Вартість послуги становить приблизно 200 гривень, але може відрізнятися в різних центрах сертифікації ключів. Перелік центрів – за посиланням.

Користувачі Приватбанку можуть отримати електронний підпис безкоштовно в особистому онлайн кабінеті «Приват24» або у відділенні банку.

Електронний ключ до підпису радимо зберігати на знімному носії, наприклад, флешці.

References

1. Vytiah pro nesudymist. Otrymaty vytiah onlain bezkoshtovno (varianty: Povnyi ta Skorochenyi) [Certificate of No Criminal Record: Obtaining the Extract Online Free of Charge (Full and Short Versions)]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 3 (45). URL: https://expertize-journ-

al.org.ua/normativnie-documenti/9395-vityag-pro-nesudimist (onovlena versiia vid 29.06.2023). [in Ukrainian].

1.4. СУДОВА ПРАКТИКА

ГОСПОДАРСЬКИЙ СУД ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ОДЕСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІДПИСАЛИ МЕМОРАНДУМ[1]

Господарський суд Одеської області

Реферат. Інформаційне повідомлення Господарського суду Одеської області, поширене 6 червня 2023 р. на вебпорталі «Судова влада України», стосується співпраці суду з державною судово-експертною установою. 5 червня 2023 р. голова Господарського суду Одеської області Олександр Демешин і директор Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України Дмитро Кішко уклали Меморандум і домовилися вдосконалювати взаємодію щодо електронного документообігу в підсистемі «Електронний суд». Сторони визначили дві мети. Перша полягає в об'єднанні зусиль, щоб повніше використовувати функціонал і переваги електронного судочинства під час розгляду справ. Друга стосується підвищення обізнаності громадян про правосуддя, судову систему, експертну діяльність, види й порядок проведення судових експертиз, а також про користування «Електронним судом». Суд наводить показник, що пояснює практичну вагу домовленості: близько 80 % експертних досліджень у справах, які він розглядає, виконує саме Одеський НДІСЕ. На думку суду, поглиблення співробітництва ще більше підвищить ефективність судочинства. Повідомлення не розкриває змісту окремих зобов'язань сторін, строку дії меморандуму чи технічних механізмів обміну документами. Для судових експертів і учасників господарських спорів матеріал показує орієнтир на електронну взаємодію суду з експертною установою та на спільну просвітницьку роботу щодо судових експертиз.

Ключові слова: меморандум про співпрацю, Господарський суд Одеської області, Одеський науково-дослідний інститут судових експертиз, Електронний суд, електронний документообіг, судова експертиза, господарське судочинство, правова обізнаність.

The Commercial Court of Odesa Oblast and the Odesa Research Institute of Forensic Examinations Signed a Memorandum

Hospodarskyi sud Odeskoi oblasti.

Abstract. This news item from the Commercial Court of Odesa Oblast, published on 6 June 2023 on the Judiciary of Ukraine web portal, reports on cooperation between the court and a state forensic institution. On 5 June 2023 the court's president, Oleksandr Demeshyn, and the director of the Odesa Research Institute of Forensic Examinations of the Ministry of Justice of Ukraine, Dmytro Kishko, signed a memorandum and agreed to improve their cooperation on electronic document exchange through the Electronic Court subsystem. The memorandum has two stated aims: to combine efforts so that the functions and advantages of e-justice are used more fully when cases are heard, and to raise public awareness of justice, the court system, forensic expert activity, the types and procedure of forensic examinations, and the use of the Electronic Court. The court notes that about 80 % of expert examinations in the cases it hears are carried out by this institute and expects closer cooperation to make proceedings more efficient. The release does not specify the parties' individual obligations, the

term of the memorandum or the technical arrangements for exchanging documents. For forensic experts and parties to commercial disputes, the item signals a move towards electronic interaction between courts and expert institutions and towards joint public outreach on forensic examinations.

Keywords: memorandum of cooperation, Commercial Court of Odesa Oblast, Odesa Research Institute of Forensic Examinations, Electronic Court, electronic document exchange, forensic examination, commercial litigation, legal awareness.

Першоджерело: *Господарський суд Одеської області та Одеський науково-дослідний інститут судових експертиз підписали Меморандум. Судова влада України : вебпортал. Реферат оприлюднено в журналі 06.06.2023.*

References

1. Hospodarskyi sud Odeskoi oblasti. Hospodarskyi sud Odeskoi oblasti ta Odeskyi naukovo-doslidnyi instytut sudovykh ekspertyz pidpysaly Memorandum [The Commercial Court of Odesa Oblast and the Odesa Research Institute of Forensic Examinations Signed a Memorandum] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 3 (45). URL: https://expertize-journal.org.ua/zovnishni-novyny/9156-gospodarskij-sud-odeskoyi-oblasti-ta-odeskij-naukovo-doslidnij-institut-sudovih-ekspertiz-pidpisali-memorandum (onovlena versiia vid 06.06.2023). [in Ukrainian].

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ

24 травня Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення проводить громадське обговорення на тему: «Регулювання і саморегулювання медіа: психологічні аспекти висвітлення тем насильства над дітьми» за участю психологів та громадськості[1]

20.05.2023

Короткий зміст. 24 травня 2023 року Національна рада з питань телебачення і радіомовлення проводить громадське обговорення «Регулювання і саморегулювання медіа: психологічні аспекти висвітлення тем насильства над дітьми» за участі медіарегулятора, керівників телерадіоорганізацій, психологів і громадськості; запрошено й головного редактора журналу Олега Назарова. Мета зустрічі полягає в зменшенні травматизації дітей через ЗМІ. Нагадано про акт саморегуляції медіа щодо захисту дітей війни та ухвалений 13 грудня 2022 року Закон «Про медіа»; наведено витяги з його норм про захист дітей і рекомендовану літературу.

15–19 травня 2023 року Національна школа суддів України провела підготовку помічників суддів місцевих загальних та апеляційних судів, в тому числі з основ судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа та відшкодування моральної шкоди[2]

20.05.2023

Короткий зміст. 15–19 травня 2023 року Національна школа суддів України провела підготовку помічників суддів місцевих загальних та апеляційних судів. Слухачі, зокрема, розглянули призначення судової експертизи з поліграфом у кримінальному процесі та судово-психологічну експертизу у справах про відшкодування моральної шкоди; серед спікерів були суддя ВС Ян Берназюк, д. психол. н. Андрій Маслюк і к. психол. н., доц. Олег Назаров. Програма охоплювала також цивільні справи з іноземним елементом щодо дітей, судовий розгляд в умовах воєнного стану, практику ЄСПЛ, протидію домашньому насильству та керування стресом.

Психологічна експертиза. Судово-психологічна експертиза[3]

07.06.2023

Короткий зміст. Матеріал пояснює, що таке психологічна і судово-психологічна експертиза: дослідження психічного стану, процесів і реакцій підекспертної особи (обвинуваченого, свідка, потерпілого), яке проводить професійний психолог із вищою освітою за перевіреними й науково обґрунтованими методиками. Із посиланням на Науково-методичні рекомендації, затверджені наказом Мін'юсту від 08.10.1998 № 53/5, перелічено основні завдання експертизи. Наведено типові питання: психотравмуючий вплив ситуації, моральна шкода, здатність свідка давати показання, посмертна експертиза, психолого-лінгвістичні дослідження, аналіз відеозаписів слідчих дій.

Міністерством юстиції України всім судовим експертам продовжено строк дії свідоцтва судових експертів про присвоєння кваліфікації судового експерта, строк дії яких закінчується у період дії воєнного стану[4]

16.06.2023

Короткий зміст. Редакція нагадує про наказ Мін'юсту від 14.03.2022 № 1138/5 «Про деякі питання забезпечення судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану» (зі змінами від 10.06.2022 № 2344/5) і наводить його текст. Пункт 4 продовжує строк дії свідоцтв про присвоєння кваліфікації судового експерта, що спливає під час воєнного стану або протягом місяця після його припинення. Не пізніше трьох місяців після скасування воєнного стану експерт має вжити заходів для продовження свідоцтва, інакше воно стане недійсним. Наказом також зупинено перевірки діяльності атестованих судових експертів і перебіг строків розгляду заяв у ЦЕКК.

27 червня 2023 року в соціальній мережі ФБ було опубліковано відео зачитування наказу Міністерства юстиції України про звільнення Клюєва Олександра Миколайовича з посади директора ННЦ "Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса"[5]

29.06.2023

Короткий зміст. 27 червня 2023 року у Facebook оприлюднено відео, на якому регіональна координаторка Східного міжрегіонального управління Мін'юсту по Харківському регіону А. О. Купріянова зачитує наказ про звільнення О. М. Клюєва з посади директора ННЦ «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса». Підставою, за преамбулою наказу, названо невиконання обов'язків за законодавством, Статутом і контрактом. З 29 червня обов'язки директора виконує С. А. Тюлєнєв. Журнал перелічує позови О. М. Клюєва до Мін'юсту (справи № 520/16247/23 і № 953/3433/23) та трудові спори працівників ННЦ, зокрема справу Л. В. Киви у Верховному Суді.

Відповідно до наказу Міністерства юстиції України з 29 червня 2023 року обов’язки директора Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» виконуватиме Тюлєнєв Сергій Анатолійович[6]

30.06.2023

Короткий зміст. За наказом Мін'юсту з 29 червня 2023 року обов'язки директора ННЦ «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» виконує кандидат економічних наук С. А. Тюлєнєв, з листопада 2022 року директор Науково-дослідного центру судової експертизи у сфері інформаційних технологій та інтелектуальної власності Мін'юсту. Подано його біографію: служба у ВМС України (1997–2008), робота в Мінсоцполітики, Мінінфраструктури й Мін'юсті, викладання в Міжрегіональній академії управління персоналом. На зборах колективу 29 червня він назвав пріоритетами якість експертного забезпечення та авторитет установи. Редакція вітає його з призначенням.

References

1. 24 travnia Natsionalna rada Ukrainy z pytan telebachennia i radiomovlennia provodyt hromadske obhovorennia na temu: "Rehuliuvannia i samorehuliuvannia media: psykholohichni aspekty vysvitlennia tem nasylstva nad ditmy" za uchastiu psykholohiv ta hromadskosti [On 24 May, the National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting Holds a Public Discussion on "Regulation and Self-Regulation of Media: Psychological Aspects of Covering Violence Against Children" with the Participation of Psychologists and the Public]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2023. 20 trav. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/9012-24-travnya-natsionalna-rada-ukrajini-z-pitan-telebachennya-i-radiomovlennya-provodit-robochu-zustrich-za-uchasti-predstavnikiv-mediaregulyatora-kerivnikiv-teleradioorganizatsij-gromadskosti-i-psikhologiv-na-temu-regulyuvannya-i-samoregulyuvannya-media-psikhologichni-aspekti-visvitlennya-tem-nasilstva-nad-ditmi-z-metoyu-zmenshennya-travmatizatsiji-ditej-cherez-zmi (onovlena versiia vid 22.05.2023). [in Ukrainian].

2. 15–19 travnia 2023 roku Natsionalna shkola suddiv Ukrainy provela pidhotovku pomichnykiv suddiv mistsevykh zahalnykh ta apeliatsiinykh sudiv, v tomu chysli z osnov sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy iz zastosuvanniam polihrafa ta vidshkoduvannia moralnoi shkody [On 15–19 May 2023, the National School of Judges of Ukraine Trained Assistant Judges of Local General and Appellate Courts, Including in the Fundamentals of Forensic Psychological Examination Using the Polygraph and Compensation of Non-Pecuniary Damage]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2023. 20 trav. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/9015-15-19-travnya-2023-roku-natsionalna-shkola-suddiv-ukrajini-provela-pidgotovku-pomichnikiv-suddiv-mistsevikh-zagalnikh-ta-apelyatsijnikh-sudiv-v-tomu-chisli-z-osnov-sudovo-psikhologichnoji-ekspertizi-iz-zastosuvannyam-poligrafa-ta-vidshkoduvannya-moralnoji-shkodi (onovlena versiia vid 20.05.2023). [in Ukrainian].

3. Psykholohichna ekspertyza. Sudovo-psykholohichna ekspertyza [Psychological Examination. Forensic Psychological Examination]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2023. 7 cherv. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/9186-psikhologichna-ekspertiza-sudovo-psikhologichna-ekspertiza (onovlena versiia vid 07.06.2023). [in Ukrainian].

4. Ministerstvom yustytsii Ukrainy vsim sudovym ekspertam prodovzheno strok dii svidotstva sudovykh ekspertiv pro prysvoiennia kvalifikatsii sudovoho eksperta, strok dii yakykh zakinchuietsia u period dii voiennoho stanu [The Ministry of Justice of Ukraine Extended for All Forensic Experts the Validity of Forensic Expert Qualification Certificates Expiring During Martial Law]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2023. 16 cherv. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/9278-ministerstvom-yustitsiji-ukrajini-vsim-sudovim-ekspertam-avtomatichno-prodovzheno-strok-diji-svidotstv-sudovikh-ekspertiv-pro-prisvoennya-kvalifikatsiji-sudovogo-eksperta-strok-diji-yakikh-zakinchuetsya-u-period-diji-voennogo-stanu (onovlena versiia vid 16.06.2023). [in Ukrainian].

5. 27 chervnia 2023 roku v sotsialnii merezhi FB bulo opublikovano video zachytuvannia nakazu Ministerstva yustytsii Ukrainy pro zvilnennia Kliuieva Oleksandra Mykolaiovycha z posady dyrektora NNTS "Instytut sudovykh ekspertyz im. Zasl. prof. M.S. Bokariusa" [On 27 June 2023, a Video of the Reading of the Order of the Ministry of Justice of Ukraine Dismissing Oleksandr Mykolaiovych Kliuiev from the Post of Director of the National Scientific Centre "Hon. Prof. M. S. Bokarius Forensic Science Institute" Was Published on Facebook]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait.

2023. 29 cherv. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/9387-27-chervnya-2023-roku-v-sotsialnij-merezhi-fb-bulo-opublikovano-video-zachituvannya-nakazu-ministerstva-yustitsiji-ukrajini-pro-zvilnennya-klyueva-oleksandra-mikolajovicha-z-posadi-direktora-nnts-institut-sudovikh-ekspertiz-im-zasl-prof-m-s-bokariusa (onovlena versiia vid 07.07.2023). [in Ukrainian].

6. Vidpovidno do nakazu Ministerstva yustytsii Ukrainy z 29 chervnia 2023 roku oboviazky dyrektora Natsionalnoho naukovoho tsentru "Instytut sudovykh ekspertyz im. Zasl. prof. M. S. Bokariusa" vykonuvatyme Tiulieniev Serhii Anatoliiovych [By Order of the Ministry of Justice of Ukraine, from 29 June 2023 Serhii Anatoliiovych Tiulieniev Will Act as Director of the National Scientific Centre "Hon. Prof. M. S. Bokarius Forensic Science Institute"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : veb-sait. 2023. 30 cherv. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/9411-vidpovidno-do-nakazu-ministerstva-yustitsiji-ukrajini-z-29-chervnya-obov-yazki-direktora-natsionalnogo-naukovogo-tsentru-institut-sudovikh-ekspertiz-im-zasl-prof-m-s-bokariusa-vikonuvatime-tyulenev-sergij-anatolijovich (onovlena versiia vid 01.07.2023). [in Ukrainian].

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ

ВЛАСНІ РОЗРОБКИ

Модельний ряд Mobi Polygraph: від підлокітників до стаціонарного крісла

За 2019–2022 роки в Україні склався модельний ряд устаткування для поліграфолога під торговою маркою Mobi Polygraph — чотири моделі для роботи в різних умовах, від офісного кабінету до польових.

Модель 1 — портативні підлокітники, які встановлюють спеціальними кріпленнями в бокові отвори металевої рами офісного стільця ISO. Загальна вага — до 3,5 кг; підлокітники витримують до 20 кг, рама стільця — до 120 кг; у комплекті є легка сумка-чохол. Вартість — 3830 гривень [1].

Модельний ряд Mobi Polygraph: моделі 1–4 [1]

Модель 2 (удосконалена) складається з двох підлокітників і двох стійок-штативів з регульованою висотою, тож не залежить від стільця; підлокітники витримують до 75 кг, вартість — 4830 гривень. Модель 3 — дерев'яне складане крісло з механізмом «ножиці» (6830 гривень), модель 4 — металеве стаціонарне крісло з регульованими підлокітниками (8830 гривень) [1].

Mobi-підлокітники Polygraph модель 1 на стільці ISO [1]

Чотири корисні моделі О. А. Назаров описав у праці «Портативні поліграфологічні крісла для проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа у відповідності до міжнародних стандартів. Моделі торгової марки “Mobi Polygraph”» (Київ, 2022) [2].

References

1. Modelnyi riad ustatkuvan dlia polihrafoloha Mobi Polygraph dlia testuvan na polihrafi u vidpovidnosti do mizhnarodnykh standartiv: portatyvni pidlokitnyky, polihrafolohichni stiiky, krislo polihrafoloha "nozhytsi", statsionarne krislo polihrafoloha. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2022. 15 zhovt. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/7508-modelnij-ryad-mobi-polygraph-dlya-provedennya-profesijnikh-doslidzhen-opituvan-iz-zastosuvannya-poligrafa-u-vidpovidnosti-do-mizhnarodnikh-standartiv-portativni-pidlokitniki-poligrafologichni-stijki-krislo-z-mekhanizmom-nozhitsi-krislo-poligrafologa (onovlena versiia vid 17.10.2022). [in Ukrainian].

2. Nazarov O.A. Portatyvni polihrafolohichni krisla dlia provedennia psykhofiziolohichnykh doslidzhen iz zastosuvanniam polihrafa u vidpovidnosti do mizhnarodnykh standartiv. Modeli torhovoi marky "Mobi Polygraph" / Oleh Anatoliiovych Nazarov // Kyiv. - 2022. - 4 mod. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2022. 15 zhovt. URL: https://expertize-journal.org.ua/ustatkuvannya-dlya-poligrafa/7509-modelnij-ryad-mobi-polygraph-dlya-provedennya-profesijnikh-doslidzhen-opituvan-iz-zastosuvannya-poligrafa-u-vidpovidnosti-do-mizhnarodnikh-standartiv-portativni-pidlokitniki-poligrafologichni-stijki-krislo-z-mekhanizmom-nozhitsi-krislo-poligrafologa (onovlena versiia vid 06.11.2026). [in Ukrainian].

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ

В ІНТЕРНЕТІ

Пошукові запити зі словом «експертиза», які найчастіше вводили користувачі Google в Україні у травні–червні 2023 р. — у період виходу цього номера[24]:

№	Запит	Індекс
1	судова експертиза	100
2	кпк	46
3	судово медична експертиза	46
4	психофізіологічна експертиза	24
5	екологічна експертиза	24
6	почеркознавча експертиза	20
7	експертиза проектної документації	20
8	товарознавча експертиза	19
9	лінгвістична експертиза	18
10	трасологічна експертиза	16

Індекс популярності Google Trends: 100 — найчастіший запит періоду, решта — у відсотках від нього. Абсолютної кількості пошуків Google не оприлюднює. Найшвидше зростали запити: «експертиза проектної документації» (+400 %).

У ЖУРНАЛІ

Матеріали цього номера, які читачі відкривали найчастіше, — кількість переглядів їхніх сторінок на сайті журналу станом на 06.11.2026:

№	Матеріал	Переглядів
1	Державна online реєстрація та облік науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій в Україні	7 272
2	*Авдєєва Г. К.* Оцінка достовірності висновку експерта як джерела доказів в Україні та в інших країнах: порівняльно-правовий аналіз	5 258
3	*Назаров О. А.* Орієнтовний перелік вирішуваних питань, межі компетенції, права психологів Реєстру психологів, які залучаються до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб та особливості їх залучення в кримінальних провадженнях	3 288
4	Міністерством юстиції України всім судовим експертам продовжено строк дії свідоцтва судових експертів про присвоєння кваліфікації судового експерта, строк дії яких закінчується у період дії воєнного стану	2 574

5	Відповідно до наказу Міністерства юстиції України з 29 червня 2023 року обов'язки директора Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» виконуватиме Тюлєнєв Сергій Анатолійович	2 531

Лічильник сайту журналу рахує всі відкриття сторінки матеріалу від дня її оприлюднення. Перегляди саме за період виходу номера журнал фіксує з листопада 2026 р.

Станьте автором журналу. Редакція приймає статті науковців, судових експертів, адвокатів, психологів і здобувачів наукових ступенів з юридичної психології, судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та спеціальних знань у юридичній практиці. Публікація безкоштовна, статтям редакція присвоює DOI, а читають їх ті, хто щодня працює в судах. Приєднуйтеся до спільноти судових експертів і дослідників: вимоги до статей і тез див. у розділі «Вимоги до оформлення»[25].

Потрібен судовий експерт? Якщо у справі, яку розглядає суд, виникли питання, що потребують спеціальних знань у галузі психології, зокрема щодо моральних страждань, психологічного стану учасника процесу, інтересів дитини чи психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, зверніться до редакції. Допоможемо визначитися з видом експертизи, сформулювати питання експертові й знайти фахівця з належною кваліфікацією. Запит — через форму «Консультація» на сайті журналу[26] або за телефоном +38 (093) 476-72-60.

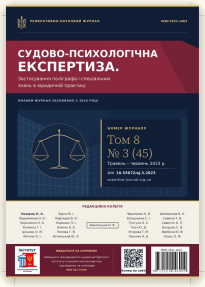

Як цитувати номер

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці : реферативно-науковий online журнал. 2023. Т. 8, № 3 (45). 74 с. DOI: https://doi.org/10.53672/ej.3.2023. URL: https://expertize-journal.org.ua/nomera/19817-2023-3-50.

References

1. Pro metu stvorennia Internet-vydannia [On the Purpose of Creating the Online Publication]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-celyah (onovlena versiia vid 29.06.2022). [in Ukrainian].

2. Kyivskyi mizhnarodnyi sudovo-ekspertnyi instytut psykholohichnoi ekspertyzy i doslidzhen na polihrafi [Kiev International Forensic Expert Institute of Psychological Expertise and Researchs on Polygraph, LLC] : zapys u reiestri naukovykh orhanizatsii Research Organization Registry (ROR). URL: https://ror.org/02xc7et08 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Vytiah z Yedynoho derzhavnoho reiestru veteraniv viiny vid 31.10.2026 № 31102026-00003569 [Extract from the Unified State Register of War Veterans of 31.10.2026 No. 31102026-00003569] : vidomosti pro subiekta veteranskoho pidpryiemnytstva (Nazarov Oleh Anatoliiovych) / Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy. Opryliudneno na storintsi "Pro naukovo-referatyvne vydannia" saitu zhurnalu. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-nauchnom-izdanii (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

4. Redaktsiina kolehiia [Editorial Board]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/redaktsijna-kolegiya (onovlena versiia vid 09.11.2026). [in Ukrainian].

5. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice]. 2023. Vol. 8, No. 3 (45). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.3.2023. [in Ukrainian].

6. DSTU 3017:2015. Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat [Information and Documentation. Publications. Main Types. Terms and Definitions]. [Chynnyi vid 2016-07-01]. Vyd. ofits. Pp. 4.14.2.2, 4.14.2.7. Referaty prats, opryliudnenykh ranishe, podano iz zaznachenniam imeni avtora ta dzherela zapozychennia vidpovidno do p. 1 ch. 2 st. 22 Zakonu Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" vid 01.12.2022 № 2811-IX; akty orhaniv derzhavnoi vlady ta ofitsiini dokumenty sudovoho kharakteru ne okhoroniaiutsia avtorskym pravom (p. 3 ch. 1 st. 8 tsoho Zakonu). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals, Inc., 509 U.S. 579 (1993), Opinion of the Court. Cornell Law School LII. URL: https://www.law.cornell.edu/supct/html/92-102.ZO.html (data zvernennia: 04.11.2026).

8. OHCHR, "Civilian casualties in Ukraine from 24 February 2022 to 30 June 2023" (500 days update, opubl. 05.07.2023). URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-07/Civilian%20casualties%20in%20Ukraine%20from%2024%20Feb%202022%20to%2030%20June%202023%20ENG.pdf (data zvernennia: 04.11.2026).

9. Maizhe 96 tysiach voiennykh zlochyniv zadokumentuvav Ofis Henprokurora Ukrainy [Almost 96,000 War Crimes Documented by the Office of the Prosecutor General of Ukraine]. ArmiiaInform. 2023. 29 cherv. URL: https://armyinform.com.ua/2023/06/29/majzhe-96-tysyach-voyennyh-zlochyniv-zadokumentuvav-ofis-genprokurora-ukrayiny/ (data zvernennia: 08.11.2026). [in Ukrainian].

10. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment. World Bank : press release. 2023. 23 Mar. URL: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/03/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment (data zvernennia: 08.11.2026).

11. Ukaz Prezydenta Ukrainy № 334/2023 [Decree of the President of Ukraine No. 334/2023]. Ofitsiine internet-predstavnytstvo Prezydenta Ukrainy. 2023. 15 cherv. URL: https://www.president.gov.ua/documents/3342023-47065 (data zvernennia: 08.11.2026). [in Ukrainian].

12. Vykonavchym dyrektorom Reiestru zbytkiv stav Markiian Kliuchkovskyi [Markiian Kliuchkovskyi Became Executive Director of the Register of Damage]. Interfax-Ukraina. 2023. 27 cherv. URL: https://interfax.com.ua/news/general/919358.html (data zvernennia: 08.11.2026). [in Ukrainian].

13. MVS Ukrainy. Snihobolotokhid "Bohun" DSNS na zatoplenii Korabelnii ploshchi Khersona pislia ruinuvannia Kakhovskoi HES, 8 chervnia 2023 r [The "Bohun" Amphibious All-Terrain Vehicle of the State Emergency Service on the Flooded Korabelna Square in Kherson After the Destruction of the Kakhovka Hydroelectric Power Plant, 8 June 2023] : fotohrafiia (litsenziia CC BY 4.0). Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kherson_after_flooding,_2023-06-08_(01).jpg (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

14. DSNS Ukrainy. Skladska budivlia v Ternopoli pislia rosiiskoho raketnoho udaru vvecheri 13 travnia 2023 r [Storage Building in Ternopil After a Russian Missile Strike on the

Evening of 13 May 2023] : fotohrafiia (litsenziia CC BY 4.0). Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ternopil_after_Russian_missile_attack,_2023-05-13_(32).jpg (data zvernennia: 09.11.2026). [in Ukrainian].

15. Chotyry roky pravosuddia v umovakh viiny — chernihivska suddia Liubov Kharechko bula rozstriliana rosiiskymy viiskovymy [Four Years of Justice in Wartime: Chernihiv Judge Liubov Kharechko Was Shot Dead by Russian Soldiers]. Rada suddiv Ukrainy : ofitsiinyi vebsait. 2026. 24 liut. URL: https://rsu.gov.ua/ua/news/cotiri-roki-pravosudda-v-umovah-vijni-cernigivska-sudda-lubov-harecko-bula-rozstrilana-rosijskimi-vijskovimi (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

16. Vytiah z protokolu zahalnykh zboriv suddiv Chernihivskoho apeliatsiinoho sudu vid 08 zhovtnia 2018 roku [Extract from the Minutes of the General Meeting of Judges of the Chernihiv Court of Appeal of 8 October 2018]. Chernihivskyi apeliatsiinyi sud : ofitsiinyi vebsait. URL: https://cna.court.gov.ua/sud4823/inshe/1/protokol08 (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

17. Obrano zastupnyka holovy sudu ta sekretariv sudovykh palat [Deputy Chief Judge and Secretaries of the Judicial Chambers Elected]. Chernihivskyi apeliatsiinyi sud : ofitsiinyi vebsait. 2021. 7 zhovt. URL: https://cna.court.gov.ua/sud4823/pres-centr/general/1191100/ (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

18. U Chernihivskomu AS zminyvsia holova [The Chief Judge of the Chernihiv Court of Appeal Has Changed]. Zakon i Biznes. 2024. 25 zhovt. URL: https://zib.com.ua/ua/163820.html (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

19. Uzahalnennia sudovoi praktyky [Generalisation of Case Law] / sekretar sudovoi palaty u tsyvilnykh spravakh L. K. Kharechko. Apeliatsiinyi sud Chernihivskoi oblasti : ofitsiinyi vebsait. 2018. 3 trav. URL: https://cna.court.gov.ua/sud2590/5864/477027/ (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

20. Suddiu z Chernihova vbyly pry sprobi evakuatsii [Judge from Chernihiv Killed While Trying to Evacuate]. Sudovyi reporter : vebsait. 2022. 4 berez. URL: https://sudreporter.org/suddyu-z-chernigova-vbyly-pry-sprobi-evakuacziyi/ (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

21. Kharechko L. K. Moi virshi — tse kryk dushi [My Poems Are the Cry of the Soul] : zbirnyk poezii / Liubov Kharechko. Chernihiv : [s. n.], 2026. 56 s. : il., fot. DOI: https://doi.org/10.53672/ej.6.2026.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/books/19828-kharechko-moi-virshi-tse-kryk-dushi (onovlena versiia vid 06.11.2026). [in Ukrainian].

22. Spivchuttia [Condolences] : [u zviazku iz zahybelliu suddi Krasnohradskoho raionnoho sudu Kharkivskoi oblasti D. S. Konstantynova]. Sudova vlada Ukrainy : ofitsiinyi vebportal. 2022. 30 zhovt. URL: https://court.gov.ua/archive/1339620/ (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

23. Holova RSU — pro robotu sudiv pid chas viiny, konkurs do VKKS, spravy shchodo voiennykh zlochyniv ta suddiv na fronti [Head of the Council of Judges of Ukraine on the Work of Courts in Wartime, the Competition to the HQCJ, War Crimes Cases and Judges at the Front]. Sudova vlada Ukrainy : ofitsiinyi vebportal. 2023. 8 trav. URL: https://court.gov.ua/press/news/1419134 (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

24. Google Trends : poshukovyi termin «ekspertyza», Ukraina, 01.05.2023–30.06.2023 [Google Trends: Search Term “ekspertyza”, Ukraine, 01.05.2023–30.06.2023]. URL: https://trends.google.com/trends/explore?date=2023-05-01%202023-06-30&geo=UA&q=%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%B0&hl=uk (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

25. Vymohy do oformlennia statei i tez [Requirements for Articles and Abstracts]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/vimogi-do-oformlennya (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

26. Konsultatsiia: zapyt na provedennia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy, doslidzhennia [Consultation: Request for a Forensic Psychological Examination or Study]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/konsultacia (onovlena versiia vid 28.10.2023). [in Ukrainian].

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ

Відомості про журнал

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Назва: реферативно-науковий журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» (Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice). Електронне (online) видання.

Ідентифікатори: ISSN 2521-1463 (Online); штриховий код EAN-13 для періодичних видань 9772521146000; державний український ідентифікатор медіа R40-05509 (рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 26.09.2024 № 2785); префікс DOI 10.53672 (Crossref).

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович. Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі»; міжнародний ідентифікатор наукової організації ROR 02xc7et08.

Галузь: юридичні, психологічні науки. Періодичність: 1 раз на два місяці. Мови видання: українська, англійська.

Увага! Електронне видання не внесено до затвердженого Міністерством освіти і науки України переліку наукових фахових видань України.

ІСТОРІЯ ВИДАННЯ

Журнал засновано у травні 2016 р. кандидатом психологічних наук, доцентом, експертом-поліграфологом, правознавцем О. А. Назаровим на базі інформаційно-правового вебсайту з метою популяризації можливостей судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній практиці. Редакційну колегію сформовано у квітні 2017 р. під час ISSN-реєстрації видання.

БАЗИ ДАНИХ, РЕЄСТРИ ТА БІБЛІОТЕКИ

Реєстр суб'єктів у сфері медіа; Google Scholar; ISSN International Centre — ISSN Portal; Crossref; Scilit (MDPI); Відкритий український індекс цитувань (OUCI, ДНТБ України); ICI World of Journals (Index Copernicus, паспорт журналу); Реєстр наукових видань України (УкрІНТЕІ); Polska Bibliografia Naukowa (PBN). Інші каталоги: ResearchBib.

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту, підтримуючи принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу.

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Поштова адреса: 01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, абонентська скринька В-62. Засновник — видавець: тел. +38 (093) 476-72-60; e-mail: nazarovua@ukr.net. Заступники головного редактора: д-р психол. наук, професор Євдокимова Наталя Олексіївна (yevdokymova@ukr.net); д-р юрид. наук, професор Кириченко Олександр Анатолійович (alankir23@ukr.net). Сайт: expertize-journal.org.ua; e-mail редакції: info@expertize-journal.org.ua.

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

2023. Том 8, № 3 (45)
травень–червень 2023 року

Реферативно-науковий online журнал

Засновник, видавець, відповідальний за випуск — Назаров О. А.

Видається за сприяння Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі (ROR 02xc7et08).

Формат А4 (210×297 мм). Гарнітура Source Serif 4. Обсяг 74 с.

DOI 10.53672/ej.3.2023. Ідентифікатор медіа R40-05509. ISSN 2521-1463 (Online).

Видавник Назаров О. А. Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, а/с В-62. Тел. +38 (093) 476-72-60. E-mail: nazarovua@ukr.net

expertize-journal.org.ua